

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 172 (4).**

1928.

III Riigikogu koosolek 16. oktoobril 1928
kell 17.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Tõnisson**, välisminister **H. Rebane**, sõjaminister **N. Reek**, rahaminister **A. Teetsov**, haridusminister **A. Möttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, põllutöökasvatamiskomitee juhatuse esimees **O. Köster**, kohtuminister **T. Kalbus**, töö-koostöö- ja hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Riigikontrolli seadus — **J. Zimmermann**'i ettepanek.

2. Tallinna Aleksander Nevski katedraali likvideerimise seadus — **M. Juhkami**, **A. Lauri**, **O. Liigand**'i ja **A. Johanson**'i ettepanek.

3. Tolli põhitariifide osalise muutmise seadus — tollitariifide komisjoni ettepanek.

4. Riigi laevade immunitetide kohta käivate mõnesuguste määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

6. Põllumajanduslike koolide õppejõudude tasude seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

7. Kriminaalseadustik — kriminaalseadustiku komisjoni ettepanek.

8. Endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Teadaandmine komisjoni antud seaduseelnõu kohta.

Sekretär **O. Liigand**: Riigikogu juhatusel on esitatud ja edasi antud rahasjanduse komisjonile Eesti-Soome postilepingu ja selle protokollide kinnitamise

seadus.

2. Riigikontrolli seadus — **J. Zimmermann** (as): Teen ettepaneku, **J. Zimmermann**'i seaduseelnõu anda riigi majapidamise aruande komisjoni.

M. Martinson (põl): Teen ettepaneku, anda nimetatud seaduseelnõu veel üldkomisjoni, et see juriidilisest küljest läbi arutataks.

J. Zimmermann (as): Ma tegin ettepaneku, anda seadus ühte komisjoni, nimelt selles teadmises, et Riigikogu on põhimõttelikult otsuse teinud seadusi arutada ühes komisjonis sellepärast, et need kiiremini liiguksid ja et Riigikogu komisjonis seadused ühtlaselt läbi viidaks. Tihti on üks komisjon küsimuse kohta hoopis teistsuguse otsuse teinud kui teine komisjon. On seadust tarvis juriidilisest küljest kaaluda, siis arvan, et riigi majapidamise aruande komisjon seda teha võib tarvilikkude ekspertide kaudu.

Juhataja **R. Penno**: Ma hääletan rkl. Martinson'i ettepaneku kui täiendus-ettepaneku rkl. Zimmermann'i ettepanekule. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu anda läbivaatamiseks riigi majapidamise aruande ja üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

3. Tallinna Aleksander Nevski katedraali likvideerimise seadus — **M. Juhkami**, **A. Lauri**, **O. Liigand**'i ja **A. Johanson**'i ettepanek. Rkl. Juhkamilt on ettepanek, anda käesolev seaduseelnõu üldkomisjoni. **M. Kurtshinsky** (vn): Господа народные представители! Русская фракция высказывается против передачи данного законопроекта в комиссию. Она считает, что этот законопроект по своему содержанию настолько неприемлем для Государственного Собрания, что оно должно было бы сейчас же отвергнуть его без предварительного обсуждения в комиссии. Мы держимся того мнения, что законо-

проект этот является по своему содержанию и смыслу вредным для интересов всего населения республики в целом, подрывающим его престиж за пределами государства.

Поэтому мы считали бы наиболее правильным не передавать законопроект в комиссию, а сейчас-же, рассмотрев его, отклонить.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Kurtschinsky't on ettepanek,

asuda kohe seaduseelnõu arutamisele. Hääletamisele tuleb kõigepealt rkl. Juhkami ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, — seega langeb ära rkl. Kurtschinsky ettepanek.

4. Tolli põhitariifide osalise muutmise seadus — I lugemisel.

Tamata jahu kohta on Vabariigi Valitsuse poolt maksta pandud juba 9. maist 1925. aastast. Kuna määrus aga ise on jäänud välja kuulutamata Riigi Teatajas, on selle tagajärjel tõusnud mõnesugused sekeldused ja arusaamatused. II Riigikogule esitati küll Vabariigi Valitsuse poolt see tolli põhitariifide muutmise seaduseelnõu kohe pärast seda, kui see maksma pandi, nimelt 13. mail 1925. aastal, ja II Riigikogu asus ka seaduse läbivaatamisele, kuid ei saanud töga lõpule jõuda, sellepärast jäi see III Riigikogu arutada. III Riigikogu on seda arutanud 1) rahaasjanduse komisjonis ja 2) tollitariifide komisjonis. Viimases komisjonis seisid see mõne aja, ja hiljuti võeti seadus vastu muutmata kujul, ainult teksti osasse on juurde võetud mõned sõnad, nimelt et seadus pannakse maksma arvates 9. maist 1925 aastast, s. o. sellest ajast, kus need määrad faktiliselt maksma on. Ma pean tähendama, et tollitariifide komisjonis nende tariifide maksmapanemise kohta ühegi rühma poolt vastu ei vaieldud, vaid need ühel häälel vastu võeti. Teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on sotsialistlikule rühmale niipalju vastuvõetav, kuipalju see seadusandlikult fikseerib senise olukorra. Nimelt nagu aruandja teatas, pani Vabariigi Valitsus oma otsusega 9. maist 1925. a. maksma kõrgemad tollitariifid nisuteradele, nisujahule ja rukkijahule. Kuna valitsus sealjuures vormilikult puudulikult talitas, siis on see andnud võimaluse jahuveskitele ja nisu-

jahu sissevedajatele kaevata valitsuse kohtusse ja nõuda riigikassalt seda vahesummat, mis tekkinud tollitariifide kõrgendamise tõttu. Et võimalust võtta riigikassale sarnaseks kallaletungimiseks, mis sisuliselt põhjendamata, on tarvilik, et möödunud aja eest valitsuse poolt puudulikult maksmapandud tollitariifid seadusandlikult kindlaks määrataks. Mis puutub jahuveskite ja nisujahu sissevedajate nõudmisse, siis on see sisuliselt põhjendamata, sellepärast on Riigikogul täielik moraalne alus ja õigus tagantjärele valitsuse maksmapandud tollitariife fikseerida. Mis puutub eriti nisu jahvatamise veskitesse, siis on nende nõudmine sisuliselt põhjendamata, kui arvesse võtta seda, et nad tagasi nõuavad tolli kõrgendamise nisuteradelt, aga ei mõtlegi tagasi maksta vahet nisujahutolli kõrgendamisel, sest ühel ajal nisuterade tolli kõrgendamisega kõrge-ndas valitsus ka nisujahu tolli. Ainus, kellel õigus oleks midagi nõuda riigikassalt, on tarvitaja. Kuna aga Eesti tarvitajal võimalust ei ole ei mingisuguse kohtuga riigikassalt seda ülemäära maksetud tolliraha tagasi nõuda, mille võrra valitsus 9. mail 1925. a. tolle kõrge-ndas, siis oleme meie paratamatuse ees, et meie tagantjärele fikseerime valitsuse poolt maksmapandud tollikõrgenduse, ära võttes võimaluse nisujahu importööridel ja veskiomanikkudel protsessida riigiga. Mis puutub edaspidise aja kohta, siis on meie rühmale seaduseelnõus fikseeritud tollitariifid vastuvõetavad. Meie rühm on seisukohal, et ei ole põhjendatud nisuterade ega ka nisujahu tolli olevas kõrguses. Ma ei hakka selle küsimuse sisse juures pikemalt peatuma, küsimus tuleb arutamisele kui tollitariifid Riigikogule esitataks. Omalt poolt esitab sotsialistlik rühm tollitariifide muutmise kohta seaduseelnõu, milles on ette nähtud tollide alandamine. Nähtavasti on riigikassal olemas mingisugused suuremad ülejäägid, sest nagu rahaministeeriumi esindajad rahaasjanduse komisjonis teatasid, on Vabariigi Valitsusel kavatsus otsekohe seid makse 220 miljoni sendi võrra vähendada. Kui otsekohe seid makse sarnase summa võrra võimalik on vähendada, on õiglane, et vähendatakse ka kaudseid makse, mis koormavad laiali tarvitajate hulki.

L. Johanson (stp): See on väga kurb, kui Vabariigi Valitsus teeb niisuguseid vigu, mida Riigikogu peab hakkama tagantjärele seadusandlikult teel parandama. Et niisuguseid järeldusi ära hoida, oleks Vabariigi Valitsus pidanud juba oma autoriteedi pärast katsuma tolli põhitariife nii maksma panna, et see võtab aluse niisugustelt nõudmistelt, nõudmistelt, mis aga teisest küljest näitavad, missugune jul-

mus ja aplus on meie üksikutel ringkondadel, kuidas nad julgevad käe välja sirutada riigi raha järele. Mitte ainult leivamonopolistid, kellele Riigikogu ja Vabariigi Valitsus väga suured kasud sulle pannud, suuremad kui nad seda on isegi nõudnud, suuremad kui see millegagi põhjendatud oleks, ei ole ainukesed, kes on riigikassast tahtnud suuri summasid. Meie teame, et tänavu on terve seeria neid nõudmisi avaldatud; mitte ainult Puhk ja Rotermann, mitte ainult teised viljavabrikud. Meie teame, missugune lugu oli Eesti pangas, kuidas seal a vista vekslitega riik kaotas suured summad selle tõttu, et kõrgemad ametnikud ei täitnud oma kohust. Ilmsiks tuli suur lohakus, mille tagajärjel riik omast ilma jäi. Tuleb küsida: kes vastutab selle juures, sest siin ei ole, nagu raudteel, rööpaseadjaid. Niisugune olukord on tõesti ühes riigis lubamatu, kui kõrgemad ametnikud oma tegevuses lohakust üles näitavad. Sellest, mis Eesti pangas ilmsiks tuli, ka sellest, mis Vabariigi Valitsuse tegevusest selle seaduseelnõu maksmapanekus ilmsiks tuli, tuleb järeldusi teha. Meie teame, kuidas Scheel'i tulumaksuga ja üldse ta maksustamise asjadega lugu on. Meie teame, missuguseid käike seal käiakse, et riigile jätta tasumata suuri ja võrdlemisi väga suuri summasid. Mis puutub viljavabrikantide nõudmisse, siis on see avalik saladus, et selle nõudmise ümber on asunud terve rida Eesti advokaate, kes on selle oma südameasjaks teinud ning oma ülesandeks võtnud, et tagant hoogu anda, nii et nüüd palvekirju kohtusse ei esitata enam masinalkirjutatult, vaid trükitult ... (J. Piiskar, stp: Nii suurel viisil!) Jah, nii suurel viisil. Selle taga seisavad meie advokaadid, nii nagu seisavad mõisnikkudele tasu maksmise taga mitte ainult need mõisnikud, kes välismaal elavad, vaid just Eesti advokaadid, kes isegi nii kaugele lähevad, et annavad oma volitajatele nõu: olge head, pöörake Saksa riigi valitsuse poole, et ta tuleks ja vahele astuks. Need ei ole ainukesed näited. Meie teame, et tubakavabrikandid on oma nõudmisega avalikkuse ette tulnud. Näib, nagu oleks tekkinud mingisugune organisatsioon, kes tahab kõik teha, mis võimalik, et meie vaest riiki pügada. Seda ühest küljest. Teiselt poolt näeme, et Vabariigi Valitsus tollide asjus täiesti saamatu on. Pandi maksuma maksimaal ja minimaal tollitariifid selleks, et see aitaks kaasa kaubalepingute sõlmimisel. Mida kuuleme, mida näeme? Naaberriigi Lätiga ei jõuta edasi, Saksamaaga, kes meile väga tähtis — ei jõuta edasi ja samuti Venemaaga. Kõigi tähtsamate riikidega, kellega meil tingimata oleks tarvis kaubalepinguid sõlmida, ei jõuta edasi, ollakse, nii üldena, nagu kana takus kinni, ei saada sammugi edasi.

Näib, nagu ei oleks valitsusel tähtiski meie kaubandust ja tolli asju tarvilikult korraldada.

Mis puutub käesolevasse seaduseelnõusse, siis on see tollide tõstmine, mida Riigikogu nüüd tagantjärele peab kinnitama, täiesti põhjendamatu, ja nende tollide võtmine sünnib laialiste rahvahulkade kulul, ilma et seda kaitset, mis siin ette nähtud, vabrikantidele tarvis oleks. Ei ole millegagi põhjendatud, et meie nisuteralt peaksime tolli maksuma 2,5 brutto naelalt. See on kõrge toll. On kõneldud vilja „hinnapolitikast“, aga kui meie vaatame, mis see vilja „hinnapolitika“ on, siis näeme, et see ei ole muud midagi kui rahvanäljutamise politika. Niisugust kõrget tolli ei vaja meie vabrikandid. Nad on asetatud seisukorda, kes võivad üleöö suured varandused kokku ajada. Nad on eneste kätte kogunud terve linna varustamise leivaga, aga kuidas nad seda teevad, see peaks valitsust ka huvitama. Meie leib, mis on monopolistide käes, kui see ära kuivab, põleb samuti kui põlevkivi. On tehtud analüüs ja leitud leivast söklaid. Vabrikantide kaitsetolli ülemmääraks võiks olla Eesti tarvitajate keskühisuse kalkulatsioonide järgi, mille ta ka Riigikogule teatavaks tegi, 50 senti puudalt. Kui meie võtame ülemmäära, mis üldse võiks kalkulatsiooni järgi olla, siis näeme, et kaitsetolli on 49 senti enam, kui ülemmäär ette näeb. Kui meie vaatame teisi riike, mis on ka põllumajanduse riigid, siis näeme, et isegi põllumehed ei nõua seal viljatolli. Taanimaal ei nõuta mingisugust viljatolli, vaid põllumehed kalduvad seal rohkem nisu ja jahu vabakauplemise poole, samuti Hollandis ja Inglismaal. Inglismaal on alati pooldatud vilja vaba sissevedu. Meil aga katsutakse seda rohkem ja rohkem kõrgete maksude alla panna, nende maksude alla, mida vaene inimene peab oma taskust tasuma. Peab maksuma kellele? Üksikutele suurettevõtetele, kes võivad endid laiutada ja endile suuri uskumatuid varandusi kokku ajada. Sarnane hinnapolitika ei ole õige, selle politika terav ots on sihitud kehva rahva vastu ja sellel alal peab ükskord kahtlemata pööre tulema.

Aruandja **M. Laarman** (lõpusõna): Kordan ettepanekut, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

5. Riigi laevade Üldkomisjoni aru-
immunitetide andja **A. Tammann**:
kohta käivate Vabariigi Valitsuse poolt
mõnesuguste ettetoodud motiividel, mil-
määruste üht- lega komisjon ühines, teen

lustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

6. Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Gustavson:** Kui Riigikogu käesoleva aasta kevadel vastu võttis seaduse, millega piirati ministrite ja ministriabide ning samuti teiste riigiametnikkude kahest kohast palga saamise õigust, siis

kerkis üldkomisjonis üles küsimus seda keeldu maksuma panna laiemalt. Kõneldi ühest universaal seadusest, mis keelab üldse isegi sarnastel ametnikkudel Riigikogu liikmetel palga saamise, kes teenivad kohtadel, mis saavad riigi poolt toetusena abiraha. Pärast aga selgus, et sarnase üldise seaduse makspanemiseks on vähe lootust, leiti, et tuleb piirata kahest kohast palga võtmist nende suhtes, kes saavad palka tasuseaduste põhjal. Vastavalt sellele põhimõttele on esitatud need kolm analoogilist eelnõu, millistest praegu kaks Riigikogus ja kolmas üldkomisjonist tulemas. (K. Päts, põl: Kelle kohta kolmas seadus käib?) Kolmas käib avalikkude koolide õppejõudude kohta.

Arutades käesolevat seaduseelnõu leidis üldkomisjon tarvilikuks teha selles ainult ühe muudatuse, nimelt selle, et kaotati üksi Riigikogu liikme tasu võtmise õigus, kuna aga korteriraha saamise õigus jäeti alles sel põhjusel, et Tartu ülikool on Tartus ja et sel korral, kui mõni professor hakkab Riigikogu liikmeks, tal vajadus on pidada kaht korterit. Muidu võttis üldkomisjon seaduseelnõu vastu sel kujul, nagu see oli esitatud.

Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Laidoner (põl): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Omal ajal, kui see seaduseelnõu esimest korda Riigikogusse jõudis, oli minul juba au tähendada sellele, et minu isikliku arusaamise järgi küll kuidagiviisi ülikooli professoreid ei võiks võrrelda algkooli või ka keskkooli õpetajatega. Algkoolid ja keskkoolid, kui need on riigi käes, siis on nende õpetajad täielikult riigiametnikud ja neil mingisugust autonoomiat ei ole. Sootuks teistsugune

on seisukord aga minu arusaamise järgi ülikooli professoritega. Kõige esiteks on see põhimõtteline küsimus. On ju selge, kui ülikooli professoritele keelatakse siit palka saada, siis ükski ülikooli professor Riigikogusse tulla ei või, sest meie niisugust palka neile maksta ei või, et nad siia tulla võiksid. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Ülikool ise ei soovi seda.) Minu arvamise järgi oleksime meie siis sellega lõpetanud, et ülikooli professorid Riigikogus oleksid... (K. Päts, põl: Pole tarviski — nad on targad küllalt.) kuid soovida oleks ometi, et kvalifitseeritud, kõrge intelligentsiga isikud seadusandlikust tööst osa võtaksid. (Haridusminister A. Mõttus: Siin on motiivid selleks.) Kui meie igal pool just selle poole püüame, et kõrgema haridusega isikud seadusandluse juures oleksid, ja isegi riike on, kus selleks eriti spetsiaal jõude valitakse, siis meie nüüd faktiliselt keelame ära — nominell küll mitte — meie professoritel seadusandlikus töös tegevad olla. Minu arusaamise järgi peaksime igapidi soodustama, et ülikooli professorid sellest tööst võiksid osa võtta.

Minule öeldakse — ülikool ise ei tahtvat seda. Võib ju olla. Meil ei tarvitse rohkem kuningas olla kui kuningas ise. Ülikoolil on õigus keelata, et ülikooli professorid siia ei tuleks, kui nad ei taha, aga praegusel korral on see tingitud minu arvates küll ainult isiklikkudest arvamistest, et professor Kurtschinsky siin ei oleks. Minul isiklikult ei ole midagi professor Kurtschinsky vastu, aga minul on ka täiesti ükskõik, kas tuleb mõni X või Y tema asemele. Ei saaks suuri põhimõttelisi küsimusi otsustada isikute pärast. Seaduses on öeldud, et haridusminister „kinnitab“ ülikooli õppejõude. Minu arvates on kinnitamine üks asi ja määramine on teine asi. Kui oleme ülikoolile seadusega autonoomia andnud, siis seda ka siin praegu kärpida ei tohiks. Minu arvates peab kõrgematel õppeasutustel autonoomia olema. Omal ajal mõistsime hukka, kui Vene ajal ülikooli autonoomiat kärpida taheti, ja nüüd teeme ise sedasama. Ei saa ikkagi nii kergesti oma seisukohta muuta, üks kord seisame ühel ja teine kord teisel alusel. Minu arvates on see tagurlik, aga mitte liberaalne akt. Tihti peale tuleb pahemalt poolt rühmadest niioeldada tagurlikke ettepanekuid, ja teised peavad selle vastu olema. Nähtavasti tahame toimida nii, et paneme maksuma akti, mida pärast kahetseme. Kui ülikool arvab, et ta õppejõududel võimalik ei ole siin töötada, et neil küllalt on tööd ülikoolis, siis peaksime ka ülikoolile seadusega võimaldama ise seda küsimust reguleerida, aga mitte katsuma takistada. Peame andma ülikoolile võimaluse nii teha, nagu praegu linnad seda teevad. Vist mäleta-

vad kõik, et II Riigikogu ajal oli Tallinna linna-
pea siin Riigikogus. Ta lahkus siit oma otsuse
aga mitte Riigikogu otsuse järgi. Kui linn arvab,
et temal linnateenistuses küllalt tööd, siis võib
ta mujalolemise keelata, sest linn maksab
palga. Minu arvates meie oma professoritele
nii suurt palka ei maksa, et nad võiksid selle
palga eest ka Riigikogus olla. Praegu ühed pro-
fessorid valmistavad endid ette teaduslike kude
kraadide saamiseks, teised õpivad Eesti keelt
j.n.e., kuid loodame, et tulevikus ajad para-
nevad, ja meie professoritel aega jätkub ka
seadusandlikust tööst osa võtta. Minu isik-
liku arvamise järgi on praegu arutamisel olev
seaduslik akt mittekohane ja mittekõlblik
selleks, et see Riigikogu poolt vastu võetaks.
Minu arvates peaks see tagasi lükatama.

Haridusminister A. Mõttus: Väga
austatud Riigikogu liikmed! Lugupeetud rkl.
Laidoner'i mõtteavaldusest võib teha järeldusi,
nagu oleks praegu õieti valitsevates ringkonda-
des joon, mis sihitud oleks selle vastu, et üli-
kooli õppejõud ei saaks Riigikogu töödest osa
võtta, mis osalt ka seletatav sellega, kui poolda-
takse seaduseelnõu, mis praegu siin kõne all on.

Mina pean eksiarvamiste ärahoidmiseks
rõhutama siit, et härra kindral Laidoner'i
arvamistega võiksin ma isiklikult täiesti
nõus olla, ja võibolla, et paljud seda pooldavad,
et meil ülikooli õppejõud saaksid osa võtta Riig-
ikogu tööd, kuid käesolevat küsimust iga-
kõlgselt käsitades, mitte nii, nagu härra Laido-
ner arvas, puht isiklikudel motiividel, vaid
üldiselt seisukohalt, ja Põhiseaduse § 38. ar-
vesse võttes, mis täiesti kitsendab võimalusi
Riigikogu liikmeks olla, peab küsima, kas seda
Põhiseaduse paragrahvi mõistet arvesse võttes
on õigus ülikooli õppejõududel Riigikogu liik-
meiks olla või mitte. Seda küsimust on selgi-
tanud autoriteetsed asutused, kohtuministee-
rium ühes oma juristidega, ja mitmed teised
õiguseteadlased, ja nad on otsusele jõudnud, et
meie Põhiseaduse § 38. alusel seda õigust neil
ei ole. Mina juhiaksin tähelepanu sellele..
(J. Laidoner, põl: Siis küsige ennem
Riigikohtu otsust.)... et kui see Põhisea-
duse § 38 Asutavas Kogus arutamisel olnud,
kus härra Strandman aruandja oli, — need
materjalid on kõik kantseleis saadaval, ja iga-
üks võib neid seal vaadata, — siis küsitud,
kas selle paragrahvi vastuvõtmisega tahetakse
luua sarnased kitsendused, et meil Riigikogu
liikmeteks ei või olla peale valitsuse liikmete
muud ametnikud kui ainult need, kellest Põhi-
seaduse vastavas paragrahvis kõneldud, siis
on selle peale aruandja seletanud, et see on
nõnda mõeldud. (K. Päts, põl: Härra mi-
nister, siis ei olnud meil veel ülikooli

autonoomiat.) See ei ole aga täielik auto-
noomia. Ja seni, kui see seda ei ole, ei saa keegi
haridusministeeriumile ega haridusministrile
etteheiteid tegema tulla... (J. Laidoner, põl:
Kes on teinud niisuguseid ettehei-
teid?) Ma sain nii aru, nagu oleks praegu puht
isiklikudel motiividel küsimus päevakorral.
(J. Laidoner, põl: Mulle räägiti, et üli-
kool seda ei poolda, et Kurtschinsky
siin on.) Ma tahan rõhutada, et isiklike
motiive ei ole olnud, vaid küsimust on käsita-
tud põhimõttelikult ja praegumaksvate sea-
duste piirides.

Aruandja O. Gustavson: Ma tahaksin
tähelepanu juhtida sellele, et käesolev küsimus
juba teatud määral lahendatud on, neile põhi-
mõtetele vastu minnes, milliseid arendas rkl.
Laidoner. Ja seda kevadel, siis kui vastu võeti
Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate pal-
kade seaduses vastav parandus. Tähen-
datud paranduses on öeldud, et Riigikogu liikmed,
kes teenivad käesolevas seaduses ettenähtud
kohtadel, võivad saada käesoleva seaduse järgi
palka ainult siis, kui nad ei võta Riigikogu liikme
tasu ega korteriraha. (K. Päts, põl: Harili-
kult ei peeta professorit ametnikuks.)
Seaduse pealkiri on: Riigiasutuste koosseisude
ja riigiteenijate palkade seadus, ja selle seaduse
§3. on peale muu ette nähtud ka Tartu ülikooli
ametnikud: professorid, dotsendid j. n. e.
Tähendab, nad on riigiteenijad.

Kui siin räägitakse üldse selle poolt, et peaks
olema õigus võtta palka kahelt poolt korraga
siis tuleks kevadel üldiselt vastuvaidlemata
tunnustatud põhimõtet revideerida. (J. Lai-
doner, põl: Seda peaks küll revidee-
rima.)

V. Hasselblatt (sks): Ma tahaksin
seda küsimust käsitada samas sihis nagu härra
kindral Laidoner, aga teisest seisukohast välja
minnes. Kui arutati seaduseelnõu, millega
lahendati ministrite palgaküsimus, siis üldko-
misjonis tekkis kaks laagrit; esimene laager
vaatas Riigikogu liikmete tasule kui palgale ja
teine laager vaatas Riigikogu liikmete
tasule, kui otsekohesele tasule, saksakeeles
öeldes „Diäten, Zeitaufwands-Entschädigung“,
igatahes tasule mitte palga mõttes. Sinna vii-
masesse gruppi kuulusin ka mina, ja see grupp
oli komisjonis enamuses. Arvati, et Riigikogu
liikmete tasu on määratud Põhiseaduses selleks,
et inimestele, olgu missuguses ametis tahes,
võimaldada poliitilisest tööst osa võtta. Sel
silmapilgul kui Riigikogu liikmete tasule vaa-
taksime, kui palgale, siis oleksime ametnikud.
Meie poliitiline elu on juba praegu teataval mää-
ral bürokratiseeritud, ja teine järeldus oleks see,
et nõutakse teatavat tööd. Selge on, et Rügi-

kogu liikmed teevad tööd ainult niipalju, kui nad seda ise soovivad ja suudavad. Meil ei ole õigust tulla siia kõnetoolile ja öelda, et vaadake, see ja see Riigikogu liige ei tee tööd, aga võtab küll tasu vastu, istub juba viis aastat siin, ei ole kordagi mingisuguse ettepanekuga esinenud, neid ainult hääletab ja selle eest saab 22.000 mk. kuus. Ühe sõnaga, kui vaataksime Riigikogu liikmete tasule kui palgale, siis peaksime paljuid põhimõtteid revideerima.

Üldkomisjon aga vaatas Riigikogu liikmete tasule kui „Zeitaufwands-Entschädigung“. On selge, et just ülikooli õppejõududel tasu sarnases mõttes erilisel tarvilik on. Ülikool asub Tartus, Riigikogu asub Tallinnas, — juba sellega on selge, et kui nad tahavad töötada seal ja siin, ja see õigus on neil olemas, siis peavad nad ka tasu saama. Mis puutub sellesse, kas ülikooli õppejõudude amet on ühendatav Riigikogu liikme ametiga, siis selle kohta on härra haridusminister küll eitava seisukoha avaldanud, aga ma võin omalt poolt seletada, et õigusteadlaste fakultet Tartus on ühel häälel leidnud, et see on väga hästi läbi viidav, ja kõik need väited, mis härra haridusminister siin ette tõi, on Tartus juriidilises fakultedis läbi arutatud ja mitte poolehoidu leidnud. Kui võtame allikad ja vaatame, kuidas Põhiseaduse § 38 loodi, siis näeme, et nõudmine üles seati, et iga riigiametnik võib riigivolikogusse kandideerida, ja et riigivolikogu poolt riigiametisse nimetatud riigivolikogu liikmed jäävad riigivolikogu liikmeteks edasi. Ma arvan, et päris õieti on siin tähendatud, et ametisse nimetamisel ja ametisse kinnitamisel on väga suur vahe. Meie teame, et mitmetes Euroopa riikides on omavalitsuste etteotsa valitud isikud, kes pärast valitsuse poolt kinnitatakse. Nii on see Prantsusmaal, Poolas j.n.e. — omavalitsus valib, ja valitsus kinnitab. Teataval määral võib seda analoogiat läbi viia ka ülikoolis. Väljaspool kahtlust on see, et ülikooli õppejõud on valitavad. Nad valitakse ja kinnitatakse pärast valitsuse poolt. Järelikult võivad siis väga hästi ülikooli õppejõud osa võtta parlamendi tööst. Kui jälgida Põhiseaduse § 38. põhjendavaid motiive, siis eeskätt ja esiplaanil on võimujagamise põhimõte. Võimujagamine peab selge olema. Kui võtta nüüd seaduseandlus ja asetada see kõrva peamotiividega, siis peame tunnistama, et ülikooli õppejõudude küsimus küll selle põhimõttega kokku ei pörka.

Ma tahtsin sisuliselt veel ainult sellele tähelepanu juhtida, et kõigil, nii hiljutisel kui ka varematal interparlamentaarsetel kongressidel, kus ka meie esindajad olnud, tähele võib panna, et neil kongressidel pea iga viies saadik on professor, juhataja on professor. Ma arvan, et meie ja Läti olime ainukesed,

kellel puudus professor. Kongressil räägiti, et seal oli mitte vähem kui 15 rahvusvahelise õiguse professorit, kes ühtlasi ka parlamendi liikmed. Mul on teada, et mõnes riigis, näiteks Poolas, on asunud seisukohale, et professorid ei tohi olla aktiivsed politikategelased põhjendusel, et tahetakse politikat ülikoolist eemal hoida. Kui sellega oleks käesolevat seaduseelnõu põhjendatud, siis võib selle põhjenduse üle ka vaielda. Et seda põhjendust esile ei ole toodud, siis võib küll järeldada, et iseenesest on mõistetav ja väga soovitatav, et professorid võtavad Riigikogu töödest alaliselt osa ja mitte ainult külalistena, nagu hiljuti ühe seaduseelnõu juures komisjonis, kus, ära kuulates kahe ülikooli professori arvamised, terve seadus ümber töötatakse. Silmas pidades, et teiste parlamentide ajaloost teada on, et suuri ja tihti liberaalseid uuendusi on läbi viidud just ühe või teise majanduseteaduse professori algatusel, siis ei võiks meie asuda professorite töö kohta parlamendis eitavale seisukohale, vaid peaksime seaduseelnõu tagasi lükkama.

A. Rei (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põhiseaduse § 38-ndal on kahtlemata see mõte, et parlamendi liikmed ei oleks valitsusest olenevad, ei oleks ametnikud, kellele valitsusevõim võib mõju avaldada, vaid et parlament oleks vabalt ja kitsendamata tegutses, rippumatu ja ainult rahva tahtest olenev. Sellepärast ongi tähendatud paragrahvis öeldud, et Riigikogu liikmeks ei või olla need, kes on valitsuse või ta asutuste poolt ametisse nimetatud. Aga ülikooli professoreid ei või kuidagi viisi lugeda niisugusteks ametnikkudeks, kes valitsuse poolt ametisse nimetatud ja kes peavad valitsuse käskle täitma. Küll ei saa ka mina tunnustamata jätta, et kuigi meie veneajal ülikooli autonoomiat väga austasime, meie praeguse Eesti ülikooli suhtes ei ole autonoomia siiski nii täielikul kujul läbi viidud, nagu see tarvilik oleks. Ma ei tahaks aga mitte uskuda, et Riigikogu põhimõttelikult tunnustaks professorid harilikkudeks riigiametnikkudeks, kes ei või vabalt teadust uurida ja vabalt kuulutada oma teaduslikke tõekspidamisi, vaid kohustatud oleksid ainult seda õpetama, mis politsei lubab ja riigivõim otstarbekohaseks peab. Ülikool peab olema autonoomne teadusliku uurimise asutus. Ülikooli kolleegium valib professoreid, arvestades üksnes nende teadusliku түsedusega. Muu seas, sõna „professor“ tuleb ladinakeele sõnast profiteor, see tähendab oma veendumuste ja tõekspidamiste jutlustamist. Minu arvates oleks see suurem haavamine ülikoolile, kui ülikooli professoreid tahetaks tunnustada riigiametnikkudeks, kel

pole õigust vabalt oma teaduslikke veendumusi jutlustada, vaid kes peavad oma uurimise- ning õppetöös valitsuse ja politsei käskude järgi talitama. Sellepärast ei ole minu arvates meie Põhiseaduse § 38. kuidagi viisi takistuseks sellele, et ülikooli professorid Riigikogu töödest osa võtavad. Keegi Riigikogu liikmetest tähendas, et käesolev seaduseelnõu on tulnud pahempoolselt rühmalt. Loen oma kohuseks seletada, et kuigi üks meie rühma liikmetest on selle seaduseelnõu esitanud, ei tule seda eelnõu meie rühma ettepanekuks lugeda. Meie rühm kui niisugune on selle eelnõu vastu, ja meie soovime, et see eelnõu tagasi lükataks.

Aruandja O. Gustavson (fakt. märk.): Mulle tähendati kohalt vahele, et kevadel vastu võetud seadus kõnelevat riigiteenijatest. Faktilise märkusena tahaksin selle paragrahvi ette lugeda. See ütleb niiviisi: „Riigikogu liikmetele, kes teenivad seaduses ettenähtud kohtadel, maksab vastav asutus käesoleva seaduse järgi palka ainult siis, kui nad ...“ Nagu näete, ei ole riigiteenijatest siin sõnagi räägitud.

Juhataja R. Penno: Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Peale selle on ettepanek — seaduseelnõu tagasi lükata. Riigikogu liikmed teevad sellest hääletamisel ise järelduse. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud. (A. Rei, stp: Kas meil halbu seadusi vähe on tehtud. — J. Lattik, krst: Kui Teie ülikooli professor olete, siis ei tohi Teid siia kutsuda. — J. Laidoner, põl: Halbu seadusi tuleb ühtelugu juurde.)

7. Põllumajanduslikkude koostööõpetajate seaduse täiendamise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **O. Gustavson:** Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Poolt on 26 häält, vastu — 24 häält, seega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

8. Kriminaalseadustik — I lugemisel. Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja rkl. Vreeman'i puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Aruandja A. Jõeäär: Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma pean kõigepealt

tähendama, et mul raske on täita aruandja kohuseid selle tõttu, et ma isiklikult mõnes küsimuses põhjalikult lahu lähen komisjoni enamuse seisukohtadest. Kuna aga aruandja haiguse tõttu puudub, siis pean tema ülesandeid täitma kui komisjoni esimees ja annan lühikese ülevaate seaduseelnõu käigust.

29. juulil 1921. a. võttis Riigikogu vastu sooviavalduse, et Vene 1903. a. maksma pandud Uus nuhtluseseadustik meie olude kohaselt ümber töötataks ja maksma pandaks praegumaksvate kriminaalseaduste asemele, mis ei vala enam muutunud elundüetele. Vabariigi Valitsuse otsusega 1. märtsist 1922 moodustati tähendatud Vene seadustiku ümbertöötamise komisjon, kes oma töö lõpetas 17. detsembril 1924 26. jaanuaril 1925 otsustas Vabariigi Valitsus komisjoni poolt väljatöötatud eelnõu esitada Riigikogule kinnitamiseks.

Vene Uues nuhtluseseadustikus komisjoni poolt tehtud parandused on üksikasjalikult põhjendatud Vabariigi Valitsuse seletuskirjas, mis seaduseelnõule juurde lisatud. Esialgu saadeti eelnõu Riigikogu poolt üldkomisjoni, kuid üldkomisjon leidis, et otstarbekohasem oleks valida seaduseelnõu läbivaatamiseks erikomisjon. Oktoobrikuus 1926 valis Riigikogu erikomisjoni selle seaduseelnõu läbivaatamiseks.

28. jaanuaril 1928 esitas erikomisjon eelnõu Riigikogule. Erikomisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud parandustega ja muudatustega ja võttis omalt poolt vastu mõned muudatused, nendest tähtsamad on tähendatud erikomisjoni seletuskirjas, välja arvatud karistusemäärade muudatused. Seletuskirjas on põhjendusena ette toodud, et karistusemäärad on vähendatud või suurendatud, nagu komisjonis seda otstarbekohaseks on peetud vastavalt muutunud elundüetele.

Lühidalt kokku võttes on tähtsamad muudatused järgmised. Rahatrahv määratakse kroonides, sellepärast et rahaüksuseks on vastu võetud kroon. § 33 muudeti selles mõttes, et enne tähtaega võidakse tingimisi vabastada, kui vähemalt pool süüdlasele määratud karistusest on kantud, kuna valitsuse poolt esitatud eelnõu järgi $\frac{2}{3}$ oli ette nähtud. § 69., mis kõneleb karistuse aegumisest, muudeti selles mõttes, et kariteod aeguvad paragrahvis ettenähtud tingimustel 5 ja 3 aasta pärast, kuna valitsuse poolt esitatud eelnõus ainult 5-aastane tähtaeg oli ette nähtud.

Kõige rohkem vaidlusi tekitas surmanuhtluse küsimus. Kuid ettepanek, et surmanuhtlus seadustikust välja heidetakse, lükati tagasi häälteenamusega, ja komisjon ühines selles küsimuses valitsuse motiividega.

Täiesti töötati komisjoni poolt ümber paragrahvid, mis käivad süütegude kohta riigikaitse alal, mis on tingitud uuest kaitsevõimeadusest. Ihuvilja surmamise küsimust käsitati komisjonis pikalt ja laialt, ja komisjoni enamus leidis õige olevat paragrahvid, mis seda küsimust käsitavad, nimelt §§ 427 ja 428 üle viia surmamise peatükist peatükk 9 alla, mis kõneleb süütegudest rahva-tervishoiu vastu. Ühtlasi vähendati karistusemäärad § 193. järgi. Peale selle võttis komisjon sisse terve peatüki, mis käsitab kahevõitlust, kuna see valitsuse eelnõust oli välja jäetud. Valitsuse eelnõu järgi oleks kahevõitlust karistada tulnud kui ettekatsetatud mõrtsukatööd. Kuid komisjoni enamus ei ühinenud selle seisukohaga ja võttis eelnõusse kahevõitluse kohta käivad paragrahvid samal kujul, nagu need Vene Uues nuhtluseadustikus olid. Kodukorra §29. põhjal esitasin mina kui komisjoni liige isearvamise, mis sama paragrahvi põhjal Riigikogule ette kanda tuleb ühes komisjoni aruandega. See isearvamine on järgmine:

„Võrreldes uemate välismaa koodeksitega, on Riigikogule eelnõuna esitatav tõlge Vene 1903. a. nuhtluseadustikust paljudeski küsimustes uuema aja kriminaalteadusest maha jäänud. Kuna aga vastavate jõudude puudumisel moodsa kriminaalseadustiku väljatöötamine teadmatuks ajaks edasi liikata tuleks, jääb valida kahest pahest väiksem. Võrreldes meil praegumaksvate muistsete veneaegsete kriminaalseadustega, on esitatav eelnõu siiski üldiselt samm edasi.

Üksikutes küsimustes aga, mis lahendatavad ka põhjalikuma ümbertöötamiseta, vajab esitatav eelnõu muudatusi, milleta see vastuvõetav pole.

Üldistest puudustest peab tähelepanu juhtima kõigepealt rahatrahvide liiga madalale ülemmäärale ja ohtratele arestiga karistustele väiksemategi üleastumiste eest. Mujal püütakse üle minna rahatrahvidele isegi raskematel juhtudel. Esitatav eelnõu aga sunnib kohtuid vastupidist teed tarvitama.

Viga seisab selles, et Vene 1903. a. nuhtluseadustikus Vene rublades ettenähtud rahatrahvid ümber arvatud kroonidesse vahekorras 1 Vene rubla 1 kroon, mis kuidagi viisi ei vasta nende üksuste tegeliku väärtuse vahekorrale.

Rääkimata sellest, et Vene nuhtluseadustiku väljatöötamisele asuti juba 1881. a. ja isegi 1903. aastaga võrreldes kulla ostujõud, millest välja minnes rahatrahvid määrati, vähenedes, on see ilmasõja tagajärjel veelgi ligi poole võrra langenud.

Rahatrahvi mõjub aga ainult sedavõrt, kui võrt see karistavalt nõuab loobumist ainelistest väärtustest. Raha iseenesest pole väärtus,

vaid ainult väärtuste mõõdupuu, eriti Eestis, kus liikumas peajasjalikult paberraha. Kui 1903. aastal kümnerublalise trahvi tasumine võrdus loobumisele kümnest puudast viljast, siis sunnib kümnekrooniline trahv loobuma kolm korda väiksemast kvantumist, umbes 3 puudast.

Kui taheti Vene 1903. a. nuhtluseadustiku süsteem täiesti muutmata jätta rahatrahvide suhtes, oleksid tulnud kuldrublades määratud trahvid ümber arvata vahekorras 1 rubla=3 krooni, vähemalt aga 1 rubla=2 krooni — kui arvata, et kulla ostujõud püsinud 1881. a. saadik seniajani samal kõrgusel.

Rahatrahvide ülemmääratõstmises ei sisaldu vähemalt hädaohtu, sest ülemmäär ei kohusta kohtuid seda tarvitama. Igal üksikul juhul hindab kohus süüteo raskust ja võib näiteks seaduses ettenähtud 50-kroonilise trahvi ülemmäärat juures piirduda kergematel juhtudel 50-sendilise trahviga.

Küll aga takistab liiga madal ülemmäär raskematel juhtudel õiglase karistuse määramist ja sunnib seega arestikaristusele üle minema ka neil juhtudel, kus vastasel korral veidi kõrgema rahatrahviga oleks võinud piirduda.

Et seda soovimatut tagajärge ära hoida, tuleksid kõik eelnõus ettenähtud rahatrahvide ülemmäärad suurendada vähemalt kahekordseks — õigem kolmekordseks, sealjuures sundlikuks tehes — rahatrahvide määramisel aluseks võttes trahvitava sissetuleku — trahvi määrata päevapalkades, nii kui see ette nähtud Portugalis, Brasiilias, Soomes, Rootsi eelnõus 24. veebruarist 1927. ja Taani eelnõus.

Üksikutest puudustest on kõige tähtsamad surmanuhtluse ülevõtmise karistuseredelle (§ 2. p. 1), selle määramine politiliste süütegude eest (§§ 75 ja 80) ja naiskodanikkude poomine. Viimases on isegi kaugemale mindud 1903. a. Vene nuhtluseadustikust, kus naiskodanikkudele surmanuhtlus asendati elu-aegse sunnitööga. Ka ei olnud Vene nuhtluseadustikus üldse ette nähtud surmanuhtlust üldsüütegude eest, samuti kui see puudub praegumaksvas nuhtluseadustikus.

Moodne kriminaalõigus eitab üldse surmanuhtlust kui karistuseabinõu ja nõuab selle, kui barbaarse ja orjaaja jäänuse kaotamist. Süüdlase tapmine kättemaksuks tema poolt tehtud süüteo eest on pärit verise kättemaksu ajajärgust, kus metslased ei tundnud muud seadust, kui: „silma silma ja hammas hamba vastu“. Kui riigid tekkisid, ja riigivõim karistamise õiguse oma kätte võttis, siis asus ta juba algusest peale selle põhimõtte pehmemdamisele ja järk-järgulisele kaotamisele. Alguses tapeti ühes süüdlasega ka ta perekond, varandus konfiskeeriti. Surmanuhtlust tarvitati ohtralt ka väiksemate süütegude eest. Mida kultuurili-

semaks muutuvad riigid, seda vähem tarvitavad nad surmanuhtlust. Juba Mittermaier ütles: „Iga rahva vaade surmanuhtlusele on lähedas ühenduses tema poliitilise arenemise astmega. Rahvas, kes oma arenemises kaugele jõudnud, rahvas, kes hindab vabaduse väärtust ning austab inimese kõlblikku loomust, see rahvas püüab õigluse poole ning kahtleb surmanuhtluse kasulikkuses. Selle vastu aga loeb orjastatud ning poliitiliste vabadusteta rahvaste vägivald valitsus surmanuhtlust tarvilikuks abinõuks kodanikkude eemalehoidmiseks kuritegudest.“ Seda ütles sama Mittermaier, kes alguses oli surmanuhtluse pooldaja ja oma viiskümmend aastat kestnud surmanuhtluse küsimuse uurimise kestusel muutus selle veendunud vastaseks juba 1862. a. saadik. Terve rida riike on viimasel ajal surmanuhtluse oma nuhtluse-seadustikkudest kustutanud ja maades, kus see seni veel püsinud, võitlevad kõik moodsa kriminaalteaduse pooldajad, rääkimata teistest teadlastest, kirjanikkudest ja politikategelastest, — surmanuhtluse kaotamise poolt.

Järgmised riigid on seni surmanuhtluse kaotanud:

- 1) Argentiina — 30. septembrist 1921;
- 2) Brasiilia — 11. oktoobrist 1890;
- 3) Kolumbia — 31. oktoobrist 1910;
- 4) Kosta-Rika — 27. aprillist 1880;
- 5) Ekvador — 1906. a. põhiseadusega;
- 6) Guatemala — 15. veebruarist 1889;
- 7) Honduras — 1894. a. põhiseadusega;
- 8) Mehhiko 4 osariiki; (J. Laidoner, põl: Mehhikos neid tapetakse ühtelugu maha.) Eestis tapetakse ka maha, aga seal on vahe, kas kohtuotsusel või mitte. Kohtuotsuseta Mehhikos ei tapeta. (J. Laidoner, põl: Küll kohtuotsuse põhjal, küll ilma.)
- 9) Monteneegro — 18. märtsist 1909;
- 10) Nikaragua — 10. detsembrist 1893. a. põhiseadusega;
- 11) Hollandi — 17. septembrist 1870;
- 12) Põhja-Ameerika 8 osariiki;
- 13) Norra — 22. maist 1902;
- 14) Austria — 3. aprillist 1919;
- 15) Peru — 27. juulist 1924;
- 16) Portugal — 1. juulist 1867;
- 17) Rumeenia — 30. oktoobrist 1864; — Bessaraabias — 3. maist 1919. a., Bukovinas — 8. augustist 1919;
- 18) San Mariino — 1865;
- 19) Rootsi — 3. juunist 1921;
- 20) Helveetsia põhiseadusega on surmanuhtlus poliitiliste süütegude eest keelatud 1848. a. saadik. Nuhtluse-seadustikus puudub surmanuhtlus 1853. a. Samuti on see üksikute kantonites kaotatud.
- 21) Uruguay — 1907. a. saadik;

22) Venezuela — 1873. a. saadik;

23) Taani, Soome, Läti, Helveetsia, Ungari ja Tshehoslovakkia uutes kriminaalseadustiku eelnõudes puudub surmanuhtlus.

Püsinud on surmanuhtlus järgmistes riikides;

1) Belgias — 6 süüteo eest. 1864. a. saadik üksainus kord otsus täide viidud, seegi sõja ajal;

2) Bulgaarias — 8 süüteo eest;

3) Kaanadas — 4 süüteo eest;

4) Tshiilis — 3 süüteo eest;

5) Taanis — 16 süüteo eest — uue eelnõu järgi kaotatakse;

6) Inglismaal — 4 süüteo eest;

7) Eestis;

8) Soomes — 2 süüteo eest — uue eelnõu järgi kaotatakse,

9) Prantsusmaal — 9 süüteo eest;

10) Kreeka — 6 süüteo eest;

11) Itaalias oli 1899. a. saadik kaotatud, 25. nov. 1926. a. seadusega viieks aastaks uuesti maksuma pandud;

12) Jaapanis — 4 süüteo eest;

13) Lõuna-Slaavias 26. juuni 1921. a. põhiseadusega kaotatud poliitiliste süütegude eest;

14) Leedus 5. märtsil 1919. a. sõja ajaks maksuma pandud;

15) Luksemburis samuti kui Belgias;

16) Maltas — 11 süüteo eest;

17) Mehhiko üksikutes osariikides;

18) Põhja-Ameerikas — mõrtsukatöö eest — 5 osariigis;

19) Poolas 1917. a. maksuma pandud. Uues eelnõus ette nähtud ühel juhul.

20) Helveetsia üksikutes kantonites. Uue eelnõu järgi kaotatakse;

21) Nõukogude-Venes;

22) Hispaanias;

23) Tasmaanias;

24) Ungaris — uue eelnõu järgi kaotatakse.

Kriminalistid on surmanuhtluse vastu peasjalikult järgmistel põhjustel;

a) kohtud eksivad sagedasti oma otsustes, nii kui tegelik elu seda igapäev tõendab. Surmanuhtluse tarvitamise korral on need eksitused parandamatud. Ilmsüütu inimese hukamine on rängem kuritegu ja seda ei saa kuidagi enam heaks teha;

b) surmanuhtlus hirmutuseabinõuna ei suuda kurjategijaid hoida kuritegudest. Statistika tõendab, et riikides, kus kõige ohtramini surmanuhtlusi tarvitatakse, kõige rohkem mõrtsukatöid sünnib, seal aga, kus surmanuhtlus kaotatud, ka suuremad kuritööd vähenevad. Inglismaal näiteks poodi omal ajal avalikult taskuvargaid, ja pealtvaatajate hulgas toimetati taskuvargusi seda suurema hooga. Seega on

eelnõu seletuskirjas põhjendusena toodud surmanuhtluse „general preveneriv“ mõju väga küsitav.

Ei ole surmanuhtlus seni ühtki kuritegu ära hoida suutnud, küll aga mõjub see toores-tavalt mitte ainult kurjategijatele, vaid pea-sjalikult seltskonnale.“ (J. Soots, põl: Härra Jõeäär, kas väljendate praegu komisjoni enamuse või vähemuse arvamist!) Loen kodukorra § 29. põhjal esitatud eriarvamist. Seadus nõuab seda, ei ole midagi parata. Isiklikult sõna võttes oleksin palju muud öelnud.

„c) Iga karistuse eesmärk on kurjategijat parandada. Surmanuhtlus ei paranda kedagi. Parandamatute kurjategijate ühiskonnale kah-jutuks tegemiseks jätkub eluaegsest sunnitööst;

d) surmanuhtlus ei võimalda määrata õig-last karistust vastavalt süü raskusele, kui ei taheta keskajal praktiseeritud orgiotsa ajamist, neljaks lõhki kiskumist, keeva tina kurku kallamist ja muid selletaolisi tapmisviise mää-rata suurematele süüdlastele hariliku poomise asemel.

Küll aga annaks surmanuhtluse tarvitusele-võtmine nii tapmise (§ 420) kui ka röövimise (§ 555) korral, rääkimata ebaõiglusest, kurja-tegijaile, kes ei kavatsenud saada mõrtsukaks, otsekohe tõuke oma ohvrit ka röövimise korral tappa, et vabaneda üleaarusest tunnistajast. Karistus jääks samaks.

Surmanuhtluse sisseviimisega üldsüüte-gude eest ja selle laiendamisega naisisikute kohta on Vene 1903 a. eelnõu tõlkijad seda eelnõu põhjalikult rikkunud. Loomulik oleks olnud, et demokraatlik riik, kes ise ilma sün-dis revolutsiooni keerises, oma nuhtluseseadustikust välja oleks heitnud surmanuhtluse poliitiliste süütegude eest. Vastupidi talitades ja laiendades surmanuhtlust, võrreldes isegi isevalitsusliku riigi koodeksiga, astuksime sam-mu tagasi ja satuksime vastollu kõigepealt ka oma lähemate naabrite Läti ja Soome nuht-luseseadustiku eelnõudega.

Teine tähtsam puudus, mis tuleks kõrval-dada seadustikust, on ülearu karmid karistu-sed poliitiliste süütegude eest (§§ 75, 76, 80, 96, 116, 117, 118, 119) ja kvalifitseeritud karis-tused poliitiliste süütegude mitteteatamise eest (§ 146) ning poliitiliste vangide vabastamise eest (§ 156 IV—VIII osa);

Üksikutest parandustest võiks hädatarvili-kumaiks nimetada alljärgnevaid:

§ 77. kolmas osa ja § 78. teine osa kui üleaarused kustutada. Et Riigikogu liikmed, väljaspool Riigikogu koosolekuid mõn-da süütegu korda saates selle eest sama karis-tuse alla langevad, mis iga teinegi riigi kodanik, peaks iseenesest mõistetav olema. Kui teistele

kriminaalseadustiku paragrahvidele tarvilikuks pole arvatud Riigikogu liikmete jaoks eriosa juurde lisada, siis pole seda vaja ka §§ 77 ja 78 juures.

§ 141. ettenähtud valetunnistuse andmise eest kohtus oleks vaja karistust suurendada.

§§ 193 ja 194 oleks vaja vastu võtta järg-miselt:

§ 193. Süüdlane oma raskejalgsuse taht-likus katkestamises pärast kolme kuu möödu-mist raskejalgseks jäämisest, karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu.

§ 194. Süüdlast naisterahva raskejalgsuse katkestamises, ilma et temal selleks vastavat arstiteaduslikku ettevalmistust oleks, samuti vastava arstiteadusliku ettevalmistusega isikut, kui raskejalgsuse katkestamine sündinud pärast kolme kuu möödumist raskejalgseks jäämisest, karistatakse vangimajaga mitte üle ühe aasta.

(Viimased kolm osa — ühised komisjoni ettepanekuga).

Täiesti õieti on komisjon need paragrahvid üle viinud 22. peatükist, mis käsitas surmamist, 9. peatükki, lugedes neis ettenähtud süütegu-sid eksimisteks rahva tervishoiu vastu.

Sellest loogilist järeldust tehes ja arvesta-des arstide arvamiseega, et abort, kui see korda saadetud asjatundjate arstide poolt kõike tea-duse nõudeid silmas pidades, mingit erilist hädaohtu ema tervisele ei sisalda, ei peaks mingit põhjust olema karistada sarnastel tingimustel raskejalgse soovil kordasaadetud abortide eest ei ema ega ka arste. Isendale tehtud vigas-tuste ja terviserikete eest seadus üldse ei karista.

Peab tähendama, et komisjon oma seisukohti selles küsimuses muutnud on. Ära kuulates arstide, töttervenduseseltside ja naisorganisat-sioonide esindajate arvamised, otsustas komis-jon esialgul järgmised põhimõtted vastu võtta: „Abort on karistamata esimese kolme kuu jook-sul, kui see sündinud arstliku järelevalve all, vähemalt kahe arsti otsusel ja abielulistel abielu-mehe nõusolekul. Arstidel tuleb arvesse võtta mitte ainult tervislikke, vaid ka sotsiaalseid põhjusi (korterikitsikus, teenistus alla elatis-miinumumi, väljaspool abielu sünnitamise taga-järjed ema teenistusevõimalustele j.n.e.) Lähemalt tulevad põhjused, mis lubavad aborti teha, loetleda Arstiseaduses, seda vastava novelliga täiendades. Pärast kolme kuud on abort lubatav ainult tervislikkudel põhjustel.

Abortide legaliseerimine oleks rahva terve hoidmiseks tarvilik. Abortide tegemist ei takista karmid seadused kuski riigis, ei ole ka meil seni takistada suutnud. Küll aga sunni-vad nad emasid pöörama ämmaemandate ning soolapuhujate poole, kes sagedasti emale sur-mapõhjuseks osutuvad, rääkimata raskematest

terviseriketest. Seltskonna arvamine ei leia abordis midagi süüväärilist, ja seaduseandja peaks siin selle arvamise arvestama. Seda enam, et kohtu alla ikkagi ainult üksikud langeksid, kelle karistamine ebaõiglane oleks, kuna umbes 98% karistamata jääb.

§ 265. Tuleks välja jätta I osa, sest käsitada võiks seda vast üksikute suvitajate kohta. Iseenesest ei ole aga „tööpõlgamise pärast ümberhulkumine“ mingisugune kriminaalne süütegu. Sanktsioon aga on äärmiselt ränk. (Vangistus kuni ühe aastani).

§ 266. Kerjamise eest ettenähtud karistus tuleks pehmendada. Meie oludes, kus hoolekannet puudulikult korraldatud, on kerjamine sagedasti vabandatav ja selle eest igal juhul vangistusega karistada oleks ebaõiglane.

§ 272. tuleks täiendada järgmiselt: „Sama karistuse alla langeb meister, kes süüdlane oma õpilasega julmilt ümberkäimises. Tõlkijad on selle osa Vene seadustikust välja jätnud, olgugi et meie oludes on tarvidus selle järele.

§§ 274. ja 275. ettenähtud karistusi avalikku kohta ilmumise eest joobnud olekus ja joomise eest keelatud kohtades oleks vaja suurendada.

Üleminek praegustelt karistusemääradelt liiga madalatele oleks liiga järsk ja võiks soovimata nähtusi esile tuua.

§§ 279. ja 280. ettenähtud karistused oleks vaja kokkukõlastada praegumaksva seadusega.

§ 472. tuleks välja jätta lõpp: „kui sarnane ähvardus kahjusaajas kartust selle teostamise võimaluse kohta võis äratada.“ Vastasel korral muutuks enamjagu ähvardustest karistamatuks.

§§ 540., 541., 544. ja 548. ettenähtud sanktsioone oleks vaja pehmendada“.

See oleks minu eriarvamine.

Komisjoni nimel teen ettepaneku, kriminaalseadustik I lugemisel vastu võtta.

J. Fuks (as): Arutuselolev kriminaalseadustik ei paku küllaldast julgeolekut ühele klassile kodanikkudele, see on nimelt kalameestele. Eesti riigil on palju veekogusid ja väga suur hulk Eesti kodanikkudest saab endale ülalpidamist kalapüügist. On neid, kes ainult kalapüügist endid elatavad, ja teised, kes põlluharimise kõrval kala püüavad, kõrvalharuna. Vaadeldes käesolevat kriminaalseadustikku, leian, et selles tuleksid need trahvimäärad kõrgendada, mis ette näevad püüniste varguse või kalavarguse püünistest. Neid vargusi ei tuleks lugeda kui harilikku vargust.

Ma kavatsen teha II lugemisel parandusi peatükk 30. ja 32. juures, kus tuleks ette näha, et süüdlast selles, et ta sihilikult rikkus või

varastas kalapüüniseid, paigutatud vette või maale kuivama, või varastas kalapüügi saadusi vetteasetatud püünistest, karistatakse kõrgemal määral. Seega kindlustaksime kalameeste julgeoleku. Kalamehed on kiht rahvast, kes peavad rohkem loodusega võitlema kui teised, ja Riigikogu peaks just neid kindlustama varguste vastu selle seadusega. See oleks ka meie kohtutele ja kohtunikkudele, kellel tihti tuleb arutada sellel alal ettetulevaid asju, lähemaks käsitlemiseks.

A. Rei (stp): Käesolev kriminaalseadustik on teatavasti 1903. a. Vene seadustik väikeste muudatustega, mis muutunud olude tõttu paratamatult saanud. Meie nimetame küll 1903. a. seadustikku Uueks nuhtluseadustikku, kuid tõepoolest on see juba üsna vanaks seadustikuks muutunud. Viimase 25 a. jooksul on inimkond suuri muudatusi läbi elanud, ja ka seaduseandlus kriminaalõiguse alal on üksikutes riikides väga tähelepanuväärilisi edusamme teinud. Kui Vene kriminaalseadustik selle ilmumise ajal 1903. a. oli võrdlemisi modern ja oma aja kõrgusel seisev seaduseandlik teos, siis praegu, 25 aastat hiljem ei saa kahjuks enam öelda, et selle koodeksi kohal tänapäeva vaim hõljuks. See on muidugi mitmeti parem kui vana 1845. a. nuhtluseadustik, mis meie juures praegu maksvaks kriminaalseaduseks on. Sellega võrreldes on see tehniliselt märksa parem, kuid võrreldes moodsate vooludega kriminaalõiguse teoorias ja seaduseandlikus praktikas on see siiski tunduvalt vananenud. Võib ju küll öelda, ja seda ei saa küll õigeks tunnustamata jätta, et praegustes oludes, meie noores riigis, kus kogenud juriste vähe, meie vist poleks suutnud täitsa iseseisvat, moodsatele teaduslikele nõuetele vastavat kriminaalseadustikku välja töötada. Nii on see küll enam-vähem vabandatav, et meie uue kriminaalseadustikuna paneme maksima osalt küll juba vananenud Vene 1903. aasta seadustiku veidi moderniseeritud kujul. Kuid selle juures tuleks siiski soovida, et meie Vene 1903. a. seadustikku ei teeks. Kui selles seadustikus on mingisuguseid muudatusi, siis peaksid küll ainult niisugused muudatused lubatavad olema, mis seda seadustikku moderniseerivad, sellesse uuema aja vaimu toovad. Kahjuks peab aga tunnistama, et käesolev eelnõu pakub vastupidist pilti. On küllalt, kui tähendan sellele suurele ja raskele küsimusele, mida aruandja oma eriarvamisest pikemalt käsitleb, nimelt surmanuhtluse küsimusele. Kui meie oma seadustikku võtame surmanuhtluse, siis tähendab see kahtlemata ja vastuvaidlemata suurt tagurpidi-

minekut kriminaalõiguse arengu ja mood-
sate voolude vaatepunktilt vaadates. Vene
1903. a. kriminaalseadustikus ei olnud sur-
manuhtlust. Kui Venemaal sel ajal siiski
surmanuhtlust tarvitati, siis tehti seda häbe-
likult, sõjaseaduse varal, sõjaseaduse piir-
konnas ja sõjakohtute kaudu, kuna normaals-
ete karistuste hulgast oli surmanuhtlus väl-
ja heidetud. Kogu uema aja kriminaal-
õiguse areng läheb aga surmanuhtlusest loo-
bumise sihis. Meie annaksime küll väga
halva tunnistuse meie seaduseandlusele, kui
meie selles suhtes arendaksime oma krimi-
naal seaduseandlust moodsale kriminaalõigu-
sele vastupidises suunas. Surmanuhtlus ei
hirmuta kedagi ja ei aita kuritegevust
vähendada. Nende sihtidega, mida taotleb
moodne kriminaalõigus, nimelt kurjategijate
parandamise ja ümberkasvatamise sihtidega,
on see täielikus vastolus. On küll teatav
arv õiguseteadlasi olemas, kes surmanuhtluse
alalhoidmist pooldavad. Igatahes läheb aga
kriminaalõiguse areng humaansmate karistuste
suunas ja silmnähtavalt suurem hulk õpetlasi
asub sel vaatepunktil, et surmanuhtlus tuleks ka-
ristuste hulgast välja heita. Sellepärast teeb
meie rühm II lugemisel sellesama ettepane-
ku, mille ta oma esindajate läbi tegi komis-
jonis, nimelt, et käesolevast kriminaalsea-
dustikust surmanuhtlus välja jäetaks. See
muudatus on kerge läbi viia, see ei riku ega
lõhu kriminaalseadustiku süsteemi, sest
küllalt on surmanuhtluse asemele panna järg-
nev rängem karistus — eluaegne sunnitöö.

Samuti esitab meie rühm terve rea teisi
parandusi, mida juba osalt kuulsime sellest
eriarvamisest, mille aruandja ette luges. Ma
ei taha üksikasjade juures peatuda, kuid
tahaksin peale surmanuhtluse nimetada vaid
üht küsimust, mis minu arvates niisugusel
kujul, nagu see praegu seisab kriminaalsea-
dustikus, ei tohiks vastuvõetav olla. See on
17. peatükis § 356, mis lausub, et süüdlast
osavõtmises streikimises niisuguses ettevõtte-
tes või asutuses, kus streik keelatud seadu-
sega või sundmäärusega, karistatakse: ares-
tiga mitte üle kuue kuu või rahaträhviga
mitte üle viiesaja krooni. Juba meie vaba-
riigi iseseisvuse manifestis on öeldud, et
Eesti tööliste kindlustatakse streigivabadus.
Sellele vastavalt on ka meie Põhiseaduse
§ 18. öeldud, et streigivabadus on Eestis
kindlustatud. See paragrahv kõneleb peale
selle veel, et Eesti vabariigi kodanikkudel
on õigus avalikku rahu rikkumata pidada
koosolekuid ja koonduda ühingutesse ning
liitudesse. Viimne lõige ütleb, et neid õigusi
võib ainult seadus piirata, avaliku julgeoleku
huvides. Põhiseadus võimaldab seda, et

streigiõigust võidakse kitsendada, kuid nagu
näeme, ütleb Põhiseadus, et neid õigusi
võib ainult seadus piirata. Käesolevas kri-
minaalseadustiku § 356. kõneldakse aga strei-
gist, mis seadusega või sundmäärusega kee-
latud. Minu teada ei ole siamaani ühtki
seadust välja antud, mille järgi oleks streik
teatud juhtudel keelatud. Mis puutub aga
sundmäärusse, siis minu arvates meie Põhi-
seaduse järgi ei või streiki üldse sundmää-
rusega keelata, kuna Põhiseadus ütleb, et
streigivabadust võib ainult seadus piirata.
Põhiseaduse § 18-ndat silmas pidades ei
oleks meil üldse võimalik niisugust seadust
välja anda, mis annaks administratiiv-või-
mudele õiguse oma sundmäärustega streike
keelata. Seepärast oleks minu arvates
§ 356 ainult sel kujul teoreetiliselt mõeldav,
kui temast sõnad „või sundmäärusega” välja
jäetakse, nii et karistatav oleks niisugusest
streigist osavõtmine, mis seadusega keela-
tud. Põhiseaduse § 13-ndas kõneldakse
mõttevabadusest sõnas, trükis, kirjas, pil-
dis või kujutuses. Sellekohta on öeldud,
et seda võidakse kitsendada ainult kõlbluse
ja riigi kaitseks. Selles paragrahvis ei ole
öeldud, et neid vabadusi ainult seadus
võib kitsendada. On vaid öeldud: neid vaba-
dusi võib kitsendada ainult kõlbluse ja riigi
kaitseks. Sellepärast võidakse eriseadusega
administratiiv võimule õigus anda neid
vabadusi kitsendada. Kui aga Põhiseaduse
§ 18. streikide, ühingute ja liitude vabadu-
sest kõneldakse, et neid võib seadusega pii-
rata, siis on minu arvates selge, et sund-
määrusega, mis administratiiv- või omava-
litsusliku võimu poolt välja antud, ei või
streigivabadust piirata. Sellepärast peaksid
need kaks sõna „või sundmäärusega” pa-
ragrahv 356-ndast igal tingimusel välja jää-
ma. Ühtlasi arvan aga, et terve § 356 tuleks
välja jätta. Seni kui meil ühtki seadust
ei ole, mis määrab, missugused streigid
on keelatud, oleks ülearune kriminaalseadu-
sesse sanktsioon võtta, niisugusele kee-
luseadusele, mida praegu veel olemas ei
ole. Sisuliselt ei ole ka tarvilik eriseadust
välja anda, millega streigivabadus ühel või
teisel kujul kitsendatud oleks. Kui sarnast
eriseadust üldse soovitakse, siis võiks selle
otstarbeks olla ainult sarnaseid streike ära
hoida, mis üldist ärevust võivad sünnitada
ja mis poliitilist ilmet kannavad. See on aga
minu arust täiesti lootusetu asi — poliitilist
streiki ära hoida kriminaalkaristuse ähvardu-
sega. Kui tõesti niisugune ärevus ja massiline
psühoos aset võtab, et poliitiline streik võib lahti
pubkeda, siis ei kohuta küll kedagi see ka-
ristuse ähvardus tagasi, mis käesolevas pa-

ragrahvis ette nähtud, nimelt arest mitte üle kuue kuu või rahatrahv mitte üle 500 kr. Kui teie ka ähvardaksite surmanuhtlusega või eluagse sunnitööga, siis ka sarnased ähvardused ei suudaks massilisi väljaastumisi ära hoida. Kui tahetakse seda paragrahvi mingisugusel streigi juhul tarvitada, siis peaks ainult mõned üksikud süüdlased sadade või tuhandete hulgast välja nopitama ja neid karistatama, sest suurt hulka inimesi, kogu väljaastuvat massi ei suudeta kohtu alla anda ja karistada. Kuid hakata üksikuid isikuid juhuslikult välja nopima, on minu arvates kriminaalpolitika vaatepunktist lubamata ja kahjulik, sest sarnane talituseviis kõigutaks hulkade usku õigusemõistmisesse ja lugupidamist kohtuvõimudele. Kui kaugelt suurem hulk jääb karistamata, ja ainult mõned üksikud vastutusele võetakse, kes on rohkem silma paistnud, siis tooks sarnane talituseviis kahtlemata rohkem kahju kui kasu, kuna see rahvahulkade õigusetunnet hävitab.

Kriminaalseadustiku § 356 kõrval peab tähendama ka 26. peatükis leiduva § 472. Seal öeldakse: „Süüdlast selles, et ta töölisi sundis vägivallega isiku kallal või karistatava ähvardusega § 356 ettenähtud streiki toime panema, kaasa või edasi streikima, karistatakse: vangimajaga mitte üle 3 aasta. Katse on karistatav.” Selle paragrahvi sanktsioon on võetud 1903. aasta Vene kriminaalseadustikust, kus vastavas paragrahvis on ette nähtud paranduse maja. Parandusemaja võis Vene kriminaalseadustiku järgi määrata pooleteisest aastast kuni kuue aastani. Kui silmas pidada, et Vene kriminaalseadustiku järgi niisuguse teo eest võidi määrata parandusemaja pooleteisest kuni kuue aastani, meie kriminaalseadustiku järgi aga karistatakse vangimajaga kuni kolme aastani, siis võib küll tähendada, et selles osas on meie seaduse kokkuseadjad olnud veidi liberaalsemad kui Vene 1903. a. seaduseandjad. (Aruandja A. Jõeäär: Komisjon parandas.) Et Vene tsaarivalitsus 1903. a. selle karistuse ähvarduse oma seadusse võttis, oli arusaadav. Meil on aga põhiseadusega kindlustatud streigivabadus ja sellepärast on küll arusaamata, milleks meil § 472 on eelnõusse võetud. Streigivabadus on tööliste üheks kõige tarvilikumaks põhiõiguseks. Iga streik nõuab töölistelt suurt jõupingutust ja toob neile palju kannatusi. Ei hakka töölist kunagi streiki toime panema nalja või lõbu pärast. Sellepärast peaks streigivabadus olema täielik. Kui seni ei ole põhjust olnud seaduseandlikul teel streigivabadust kär-

pida, siis ei ole selleks vististi ka põhjust edaspidi. Kui selle tõttu § 356 ära langeb, siis peaks ka § 472 ära langema, sest see toetub § 356-le. Kui keegi sunnib töölisi vägivallega või karistatava ähvardusega streiki toime panema, siis kuivõrt niisugune tegu sisaldab karistatava ähvarduse või vägivalda tundemärke, on kriminaalseadustikus vastav paragrahv olemas, mis üldse kõneleb vägivaldast või karistatavast ähvardusest. On täitsa ükskõik, kas see vägivald või ähvardus on aset leidnud streigi puhul või mõnel teisel juhul. Kui selle kuriteo koosseis, vägivald või karistatav ähvardus olemas, siis tuleb seda vastavalt karistada, ja vajadust iseäraliku § 472. kohta olemas ei ole.

Need olid kaks eriküsimust, mis ma kohuseks lugesin selle seaduse I lugemisel märkida, kus minu arvates kriminaalseadustik parandust vajab, 1) surmanuhtluse asjas, kus eelnõu selle praegusel kujul ähvardab teha suure sammu tagurpidi kriminaalõiguse arenemise suhtes, ja 2) streigivabaduse küsimuses.

Kohtuminister T. Kalbus: Ausatud Riigikogu liikmed! Ma võtsin sõna selleks, et mõnda eksiarmast ära hoida. Eelkõnelejate seletustest on näha, nagu oleks meie kriminaalseadustikus surmanuhtluse tarvitamine võimalik väga paljudel kordadel. See võimalus on ette nähtud neljal korral. Sellest kõneleb § 74, mis räägib maksva riigikorra vägivaldsest kukutamisest; sel korral on võimalik surmanuhtlus määrata. § 80. on ette nähtud surmanuhtlus riigi äraandmise korral sõja ajal. Rahu ajal ei saa seda paragrahvi tarvitada. Edasi § 421-es on ette nähtud surmanuhtlus või tähtajata sunnitöö, s. o. isa, ema või Riigivanema tapmise korral, samuti mõnel teisel juhul. § 555-das, mis räägib röövimisest, seal on ette nähtud kõrgema karistusena surmanuhtlus või tähtajata sunnitöö. Rahu ajal võiks tarvitada surmanuhtlusega karistamist kolmel juhul, nagu ma tähendasin ja sõja ajal tuleks tarvitamisele § 80. Kuid on tarvis meeles pidada, et kuigi surmanuhtlus on ette nähtud §§ 74 ja 80, kui kõrgem karistus, võib kohus seda karistust kergendada, kui pehmendavad asjaolud olemas, võib üle minna surmanuhtlusest sunnitööle, nagu see ette nähtud § 53. p. 1. Kuigi ka teistes paragrahvides on ette nähtud surmanuhtlus, ei ole see mõõduandev, et surmanuhtlus otsekohe järgneda võib, sellepärast et üldosa annab kohtule võimaluse minna üle sunnitööle. Samuti on kohut võimalus üle minna vastavates paragrahvides tähtajalisele sunnitööle. Järelikult see

koodeks surmanuhtluse laialist tarvitamist ette ei näe, vaid näeb seda ette ainult kõige raskematel juhtudel, kuid ka siiski on kohtul võimalus surmanuhtlusele üle minna sunnitoole.

Aruandja **A. Jõeäär** (fakt. märk): Härra kohtuminister tähendas, et kriminaal-seadustiku § 555. on ette nähtud surmanuhtluse röövmõrtsukatöö eest, aga see seletus ei vasta seaduse tekstile. § 555 räägib mitte röövmõrtsukatööst, vaid karistab surmanuhtlusega sarnase röövimise eest, mis korda saadeti: 1) salgaga; 2) isiku poolt, kes oli kandnud mitte vähem kui kolmel korral karistuse varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse eest, enne viie aasta möödumist, arvates ühe seesuguse süüteo eest karistuse ärakandmise päevast. Tähendab, karistab süüdlast röövimise eest, aga mitte tapmise eest. Juba komisjonis tähendati sellele, et see sunnib röövlit just tapmisele, (Kohtuminister T. Kalbus: Sarnast motiivi ei ole võimalik võtta.) sest kui talle röövimise eest salgaga samasugune karistus määratakse kui tapmise eest, siis on tal väga kasulik tappa ohver, et tunnistajast lahti saada.

Vaheaeg kl. 19.10 min. — kl. 19.25 min.

Aruandja **A. Jõeäär** (lõpusõna): Kuna I lugemisel seaduseelnõu tagasi lükamise poolt keegi sõnavõtjatest kõnelenud ei ole, siis loodan, et Riigikogu erikomisjoni ettepaneku — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta — ühemeelselt aktsepteerib.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on kriminaal-seadustik I lugemisel vastu võetud.

9. Endise „Tallinna heategeva andja O. Gustavson seltsi“ varanduste korraldamise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungi. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Sternfeldt** (krst): Endine „Tallinna heategev selts“ kuulus seltskondlike organisatsioonide hulka, kes tahtis üht osa sellest tööst, mis riiki ja omavalitsused on kohustatud tegema, seltskonna kaasabil teostada, s. o. hätta ja viletsusse langenud kaaskodanikke aidata, avades laste- ja vanadekodusid, andes ka isiklikku toetust nendele, kes seda hädaliselt vajasisid j.n.e.

Ta kogus oma varandused, kuigi ta ehk riigilt ja omavalitsustelt toetust sai, peajasjalikult seltskonnalt korjanduste, basaaride, näitemüükide ja annetuste teel. Nüüd, kus

selts oma tegevuse lõpetanud, kus ta varandused likvideerimisele tulevad, oleks loomulik arvata, et need varandused üle antakse ühele teisele seltskondlikule organisatsioonile, kellel samad ülesanded, kui hingusele läinud seltsil olid. Et Punasel Ristil, kui suuremal seltskondlikul organisatsioonil, kes laialdasel alusel töötab, samad ülesanded täita, siis arvas Punase Risti peavalitsus enesel nimetatud varanduse peale moraalse õiguse olevat ja esines Vabariigi Valitsusele palvega seda varandust temale, Punasele Ristile, omanduseks üle anda. Punase Risti peavalitsus lisas juurde, et kui see palve mõnesugustel kaalutlemistel ei või täielikku täitmist leida, siis vähemalt saagu see osaltki täidetud, ja juhtis Vabariigi Valitsuse tähelepanu Soo tän. nr. 15 olevale majale ja platsile, mis Punasele Ristile hädatarvilik. Omal ajal annetas selle varanduse „Tallinna heategevale seltsile“ Tallinna kaupmees Tshumikov, sealjuures määras, et sinna pidi asutatama vanadekodu. Just selle annetaja soovi kohaselt tahtiski Punane Rist seal avada vanadekodu vanadele ja töövõimetutele halastajaõdedele. Need vaiksed töötajad, kes kogu oma elu ja oma tööjõu andnud selleks, et hädaliste ja haigete piinu ja valusid vähendada ja pehendada, on juba aastaid kurnud, et nende ees ei taha keegi hoolitseda, ja on ikka kannatlikult oodanud, et ometi ükskord ka nendele mõeldakse.

Punane Rist on mitu korda tahtnud neile kodu avada, kuid siamaani on see temal ülejõu käinud. Kuid ükskord peab riik, peab seltskond selle oma kohuse täitma.

Sellepärast lootis Punane Rist kindlasti, et valitsus temale vähemalt selles osas vastu tuleb ja võimaldab halastajaõdedele kodu avada. Kuid valitsus otsustas teisiti. Ta tegi Riigikogule ettepaneku neid varandusi täielikult Tallinna linnale üle anda.

Mis motiividel Vabariigi Valitsus niisugusele seisukohale asus, ei ole teada. Oletama peab, et ta tegi seda olles mitte küllalt täpselt informeeritud olukorrast, iseäranis et Soo tänava maja kohta annetaja oma tingimuse oli üles seadnud.

Tallinna linna kasutamisel on see maja juba ligikaudu 10 a. olnud, kuid linnavalitsus ei ole sealjuures annetaja tingimusi arvesse võtnud, vaid on sinna lastevarjupaiga mahutanud. Sellega on linnavalitsus annetaja tahtmisest kõrvale kaldunud.

Edasi ei kanna arvustust välja linnavalitsuse seletus, et kuna varjupaiga ülalpidamine temalt aastate jooksul miljoneid on nõudnud ja ka maja remont palju maksma on läinud, sellepärast maja ja plats temale peaksid kuu-

luma. Lastevarjupaiga avamine sündis arvatavasti linnakodanikkude huvides, mispärast linn varjupaiga ka selle majata oleks pidanud avama ja ülal pidama.

Ja kui keegi üht varandust on kasutanud tasuta, siis tohiks ometi selge olla, et tema seda maja ka remonteerib ja korras hoiab omal kulul. Kes peaks siis selle remondi tegema?

Ülepea tohiks see seisukoht vaevalt öige olla, et riik ja omavalitsused hakkavad hiimustama seltskonna poolt annetatud ja nende poolt kogutud varandusi. Nii peaksid need varandused ikkagi seltskondlike organisatsioonide kätte minema, kes nende kasutamisele asuksid. (J. Vain, stp: Kas linn ei ole seltskondlik organisatsioon? — A. Oinas, stp: Kas linn siis võõras on?) Punane Rist on eraorganisatsioon, kuna linn on omavalitsuse asutus. Riik ja omavalitsused peaksid oma ülesannete kohaselt juba isegi niisuguseid kodusid asutama ja endale varandusi soetama, et neid kodusid omal jõul ülal pidada. Sellepärast, et Punane Rist, kui suurem seltskondlik organisatsioon neid funktsioone teostab laiemas ulatuses, kui seda saaksid omavalitsused teha, siis panen ma ette, see seaduseelnõu uueks kaalumiseks tagasi anda üldkomisjoni.

Juhataja **R. Penno:** Rkl. Sternfeldt'ilt on järgmine ettepanek:

„Teen ettepaneku, katkestada endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste korraldamise seaduse arutamine II lugemisel ja anda seaduseelnõu tagasi üldkomisjoni uueks kaalumiseks.”

Aruandja **O. Gustavson:** Ma vaidlen härra rkl. Sternfeldt'i ettepaneku vastu. Komisjon on seda küsimust kaalunud igas suhtes, peale muu ka peatunud Punase Risti pretensioonide ja nende motiivide juures, milliste alusel härra Sternfeldt tahab teatud osa varandusest anda Punasele Ristile. Vabariigi Valitsuse esindaja seletusi arvesse võttes ei tunnustanud üldkomisjon neid pretensioone. Sest see on sootuks teistsugune organisatsioon, kes taotleb teisi eesmärke. Üldkomisjon on otsused teinud, ja ei ole mõtet seda seadust komisjoni tagasi anda, sest komisjoni seisukoht on juba teada.

M. Kurtschinsky (vn): Господа народные представители! Русская фракция поддерживает предложение, сделанное представителем христианско-демократической фракции о возвращении данного законопроекта в комиссию, но делает это

по несколько иным основаниям. С своей стороны она считала бы такую передачу в комиссию необходимой в виду того, что в настоящее время по данному вопросу имеются совершенно новые, ранее не имевшиеся в рассмотрении комиссии, материалы. Именно, после выхода законопроекта из комиссии, удалось получить из государственного архива духовное завещание г. Чумикова, положившего своим пожертвованием основание значительной части благотворительных учреждений, о которых идет сейчас речь. В этом завещании покойный жертвователю выражает свою волю относительно использования пожертвованного им имущества. Так как везде, выраженная в духовном завещании воля умершего считается обязательной для тех органов и лиц, к которым она относится, то и нам необходимо было бы теперь принять в соображение этот новый, ранее неизвестный комиссии, документ.

В виду этих новых обстоятельств дела русская фракция с своей стороны, поддерживая внесенное предложение, находила бы нужным вновь передать настоящий законопроект в комиссию.

V. Hasselblatt (sks): Ma toetan kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühma ettepanekut ja mõnel hoopis teisel põhjusel. See varandus on kogutud suuremalt osalt Vene seltskonna poolt. (A. Oinas, stp: Koguti igalt poolt.) Aruannetest on aga näha, et Vene seltskond on suurema osa maksnud. See heategev selts asutati põhjustel, et eestlastel ja sakslastel olid juba heategevad seltsid, kuna aga venelastel need puudusid.

Minul on aga teised põhjused, mis tähtsamad oleksid. Olen selle vastu, et sihikindlalt seltskondlikud varandused antakse omavalitsuste kätte, sest hoolekanne, bürookraatlik hoolekanne ja seltskondlik hoolekanne on kaks asja, ja kui ruttame seltskondlikku varandust riigi või kommuunade kätte andma, siis kahtlemata hävitame sellega sotsiaalsed instinktid, mis väljaspool ametiasutusi peaksid maksma. Käesoleval puhul on kahtlemata võimalus seda asja nii lahendada, et linnale saab see osa, mis linnale tarvis ja rippumata sellest Vene seltskonnale võimalus anda edasi töötada või järele oma tööd alata. See testament, millest härra Kurtschinsky rääkis, jõudis pärast komisjoni tööde lõpetamist tema kätte. Selles on öeldud, et tuleb asutada ubeshishtshe starõh shenshtshin, kusjuures nende isikute paigutamine kuulub nende Vene kirikute nõukogude alla.

Juhataja **R. Penno**: Kõneleja, Teie kõneaug on läbi. Asun rkl. Sternfeldt'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 18 häält, vastu — 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Pealkirja kohta on sõna rkl. Hasseblatt'il.

V. Hasselblat (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arvates ei ole käesoleva seadusega õige ettepanek tehtud endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste likvideerimise kohta, sest tuleb arvesse võtta seltsiliikmete soove ja tuleb seda varandust valitseda samal viisil ka tulevikus, nagu praeguses põhikirjas ette nähtud. Siin on eeskätt tarvis selgeks teha, et kõik seltsi endised liikmed, niipalju kui neid praegu Tallinnas elab, umbes 30 isikut, et kõik need liikmed nõuavad, et see varandus Vene seltskondliku hoolekande heaks määrataks. Ma arvan, et siinjuures tuleks siiski küsimus üles tõsta, kas ei ole meie teatavas mõttes kohustatud sellega arvestama, et see seltskond ei töötanud mitte üksi oma huvides, vaid nagu aruandest näha, said seal ka evangeeliumi luteriusu kiriku liikmed abi. Seega tuleks meil tingimata arvestada. Sellest järeldame, et abiandmine ei rikasta vaimlikult ainult abisaajat, vaid ka abiandjat. Teisest küljest arvan, et meie ei talita õigesti ja nende sihtide kohaselt, kui meie anname selle varanduse täielikult linnale.

Seltskond võtab osa heategevast tööst, muretseb varandusi ja raha selleks tööks ja peab heategevate ettevõtetega teatavat kontakti. Linn aga töötab teisiti. Teatavatel tingimustel võetakse lapsed varjupaikadesse, missuguse asutuse eesotsas seisab palgatud eestseisus. Tähendab, see moment, et teatav hulk kodanikke seisab aktiivses töös, langeb linna juures ära. Aga see on väga väärtuslik asi. Ma tahaksin siin ühe väikese anekdoodi jutustada, mis mulle hiljuti tuntud professor Frobenius rääkis. Kairos viibides nägi ta, et seal on väga palju pimedaid inimesi. Niipea kui pime inimene astub oma majast välja, võtab juhuslikult möödaminev isik ta käest kinni ja veab teda linnas ringi igale poole sinna, kuhu ta tahab minna. Ja kui ta küsis, mispärast ei korraldata pimedate kodu, kuna neid seal palju, sest Sahara kõrve liiv rikub silmi, siis vastati talle järgmiselt: Kui meie korraldaksime ühe sarnase pimedate kodu ja sinna koguksime kõik pimedad, sellega võtaksime Kairo linna elanikkudelt võimaluse oma ligimesearmastust teostada ja see oleks väga suur kahju. Ta tahtis igatahes alla kriipsutada, et kahtlemata on tarvis seltskonda selles vaimus hoida, et nende

heategevus omal initsiatiivil teostuks. (A. Rei, stp: Ega meie heategevus takistatud ei ole.) Heategevus on väga takistatud praegusel ajal, härra Rei. Ükski inimene ei julge praegusel ajal testamenti teha, sest ta teab, et ühel ilusal päeval tuleb riik ja võtab selle oma kätte. (J. Vain, stp: Senised heategevad asutused on jätnud kõik heategevad kohustused riigile.) Mis puutub heategevatesse asutustesse, siis ma pean ütleva, et kõige suurem heategev asutus, mis Saksa seltskonnal on, mingisugust toetust ei saa. Ja siiski on ta paari aasta jooksul Tallinnas kümnetuhandetele inimestele igapäev muretsenud tasuta sööki. Ja kui see selts, millest ma praegu rääkisin, peaks kaduma, sel korral mul ei oleks kahju üksi neist vanadest, vaid mul oleks kahju, et üks hea seltskondlik tegevuseala on kaotatud. On veel üks teine vahe nende heategevate asutuste vahel. Kui see varandus antakse linnale, siis muidugi hoolekandekohtul ei ole võimalust ega õigust jälgida, kas tõesti käiakse selle põhikirja järgi. Siin § 1-es on öeldud, varandus kreposteeritakse linna nimele, ja linn peab seda valitsema selle põhikirja alusel. Kes saab seda kontroleerida? Kui keegi eraisik loeb enese õigustatud selle põhikirja alusel abi saama, ja kui talle seda ei anta, siis ta ei saa pöörata selle hoolekandekohtu poole. Kui aga seda varandust sihtvarandusena valitsetakse, siis iga kodanik, kes leiab oma õiguse rikutud, kes leiab, et hoolekanne ei toimi õiglaselt, võib minna hoolekandekohtusse ja nõuda, et varanduse valitsemine toimetataks selle põhikirja kohaselt.

Ma rääkisin pealkirja juures sellest testamendist. Ma kordan seda, et ma toetan seda põhimõtet, et üks teatav osa sellest varandusest antakse Vene seltskonna kätte. Ja seda sellepärast, et siin on siiski selge, et Vene seltskond on palju kaasa aidanud selle varanduse kokkupanemisel. Eriti palju on kaasa aidanud riiginõunik Tshumikov. Seletuskirjas, mille valitsus on esitanud Riigikogule, on öeldud, et linnavalitsus on täpselt selle seltsi põhikirja kohaselt seda varandust valitsenud. Riigikogu komisjon, kes kohtu peal käis, tegi aga selgeks, et need asutused on muudetud. Seal, kus oli vanasti vanade naiste kodu, on praegu lastekodu, mis muidu ka hea, aga siiski teine asi on, ja seal, kus oli töökoda töötatööliste, on praegu öömaja etc. Nii et andmed, mis valitsuse seletuskirjas ette toodud, ei vasta tõele.

Mis puutub testamenti, siis sellest meie näeme, et järgmised nõudmised on seal üles seatud. Kui praegu seaduseelnõu vastu

võtame sel kujul, nagu ta esitatud, siis meie kahtlemata hävitame selle hea tahtmise, mis oli Tshumikov'il, selle suure varanduse, mis kogutud. Mul on isiklikult advokaadina tegemist olnud testamentidega, kus viimasel ajal tihti väga suurt soovi avaldatakse teatavat tingimustel teatavaks heategevaks ots-tarbeks varandusi jätta. Inimesed on varan-dusi kogunud, aga niipea kui mõni arusaamatus leidub seltskondlikus heategevus ette-võttes, võetakse see kohe riigi või kommuuna heaks. Selle meie politika halbust peaks meil selge olema ka käesoleva seaduse puhul. Meil ei ole mingisugust õigust kõnealolevat seltsi varandust üle võtta. Esiteks on vene-lased, kes meie riiki kuuluvad, kõige vaesemad. Seaduse vastuvõtmisega annaksime neile võimaluse öelda: Venelased on suure-malt jaolt varanduse kogunud, see antakse nüüd kõik linnale, ja neil ei ole enam võima-lust endiselt töötada. Kui meie võiksime leida abinõusid etteheidetest pääsemiseks, siis peaksime kahtlemata seda tegema. Teiseks rääkis aruandja, et varandust ei saa anda Punasele Ristile, sest Punase Risti põhikiri läheb lahku heategeva seltsi põhikirjast ja selle sihid on teised. Väga õige. Ka Tallinna linna sihid on väga mitmesugused. (A. Rei, stp: Aga Tallinna linna sihtide hul-gas on ka niisugused sihid.) Jah, väga õige. Jah, härra Rei, kui meie võtame sea-dusi vastu, mille järgi kolm liiget, näiteks härrad Rei, Oinas ja mina asume varanduse valitsemisele, siis teeme meie seda põhikirja kohaselt. Ja teie võite anda kellele tahes varanduse valitsemise, seda tehakse korra-likult põhikirja piirides. Kui näiteks käes-oleva seaduse põhjal hoolekandekohus toi-metab järelevalvet, siis võidakse päris kin-del olla, et seltsi varandus põhikirja kohaselt kasutamist leiab. Siis tahaksin veel juurde lisada, mu härrad, ärge võtke liiga otsekohe-selt seltside põhikirju. Meie teame, et on väga palju seltsi, kes töötavad peaaegu ühe-suguse põhikirjaga. Võidakse teha teatri-seltsile just samasugune põhikiri, nagu mõnel lauluseltsil. Seltsi iseloom on palju rohkem tingitud seltsi töötamisviisidest. „Tal-linna heategeval seltsil” on niipalju sihte, võibolla isegi rohkem, kui Tallinna linnal paberil, ja selts tahab, et sihte täidetakse jõudu mööda.

Missugusel ärialal ta töötab, see ripub asjaoludest. Näiteks Punase Risti põhikiri põrmugi ei segaks neid sihte taga ajada, ja ei teeks raskusi selles mõttes Punase Risti põhikirjale uut paragrahvi sisse panna. Minu härrad, ma ütlen, mina ei kaitse seda, et anda see varandus Punasele Ristile, kuid ütlen, et

seda igal juhul võidakse teha. Kui soov oleks, siis oleks võimalik ka abinõusid leida. Mina isiklikult olen selle poolt, et pealkiri tagasi lükataks ja et see ümber konstrueeritaks, et selle varanduse juures, mis väga heataht-likult asutatud, et selle varanduse juures kibe maik ei jääks, et meie oleme kellelegi liiga teinud.

Töö-hoolekandeminister **K. Soon-berg**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käes-oleva seaduse kokkuseadmisel on põhimõt-teks võetud, et likvideeritava seltsi varandu-sed peavad minema üle sellele asutusele, kes teostab seltsi sihte täielikult, ja niisugune asutus on Vabariigi Valitsuse arvates Tallinna linnavalitsus. Seda põhimõtet ei eita ka kõik need, kes varanduste peale pretendeerivad, seda ei eita ka Punane Rist ega teised orga-nisatsioonid. Kuid lugu on niisugune, et igäüks neist organisatsioonidest tahab end tõlgitseda niisuguseks, kes kõige kohasemalt neid sihte taotleks. Mis puutub Eesti Pu-nasesse Risti, siis on Eesti Punase Risti tege-likus töös suured lahkuminekud selle seltsi sih-tidega ja tööga, mida likvideerime. „Tallinna heategeva seltsi“ ülesandeks oli abiandmine puudustkannatavaile Tallinna linna elanik-kudele rahvuse ja usu peale vaatamata. Eesti Punane Rist on üleriiklik selts, ta teenib kõiki Eesti vabariigi kodanikke oma töökorralduse piirides. Ka selles mõttes on suur lahku-minek nende kahe seltsi vahel.

Edasi tähendas härra Sternfeldt põh-jendades Punase Risti asja, et härra Tshu-mikov omalajal olevat määranud Soo täna-val oleva maja nr. 15 selleks, et sinna vanade-kodu asutataks. Vabariigi Valitsusel käepä-rast olevad andmed seda ei näita, sest kui meie vaatame kinnistuseraamatut, siis on seal sisse kantud, et Soo tänava maja on oman-duseks läinud „Tallinna heategevale seltsile“ ostu-müügi lepingu põhjal. On makstud 8000 rubla maja eest. Nii et see väide peaks ära langema. Kui härra Tshumikov annet-uses teatud summa „Tallinna heategevale seltsile“ tingimusel, et see summa tuleb kulu-tada vanade eest hoolitsemiseks, siis tuleb see võtta vastavalt kogu varanduse aga mitte üksiku objekti kohta. Kui nii võtame, siis on Tallinna linn vanade eest hoolitsenud, ja selles mõttes ei võiks Tallinna linna vastu kõnelda. Mis puutub summadesse, millis-est varandus koostatud, siis on siin väga palju kaasa aidanud summad, mis tulnud avalikkudest allikatest: haridusministeeriu-milt, linnalt, loteriidest ja mujalt. Meie ei saa neid üksikute isikute annetustena võtta, vaid need on avalikud allikad, kust summad

on kokku tulnud, sellepärast võivad nad ka avalikkudele asutustele üle minna.

Mis puutub Vene rahvusliku liidu soovisse, siis temale ei võidud vastu tulla sellepärast, et tema sihid ja ka tegevus lahku lähevad neist sihtidest, mis heategeval seltsil olid. Vene rahvusliku liidu põhikirjas on öeldud — liidu sihiks on avaldada, teostada ja kaitsta Vene rahvuslik-kultuurilisi-politilisi ja majanduslikke huve Eestis. Nagu lugupeetud Riigikogu liikmetel teada, on Vene rahvuslik liit just esimese osa — rahvuslik-kultuuriliste ja poliitiliste huvide kaitse — oma ülesandeks teinud, hoolekande alal aga tegutsenud ei ole. Kuna aga likvideeritud selts oli puht hoolekande selts, sellepärast ei saanud Vene rahvuslikule liidule seda varandust määrata.

Lugupeetud rkl. härra Hasselblatt arvas et selle seaduse kokkuseadmise juures on mööda mindud sellest nõudest, et endiste seltsiliikmete soovid tulevad arvesse võtta varanduse saatus otsustamisel. On õige, omal ajal kutsuti kokku koosolek, kus 13 endist liiget oli kokku tulnud, neist 11 ilmunud isiklikult, 2 volitanud teisi ilmuma. Kui meie arvesse võtame, et sellel seltsil oli ennem ligi 300 liiget, siis igatahes kokkutulnud liikmete protsent oli väga väike. Aga kui meie edasi vaatame, siis on liikmed ise üles seadnud põhimõtte, et seltsi varandused tulevad anda organisatsioonile, kes seltsi sihte taotlevad võimalikult täpselt.

Edasi öeldi, et see organisatsioon oleks nagu Vene rahvuslik liit, minu arvates on siin eksitusega tegemist. Kust see eksitus tuleb, selle kohta võib oletusi teha. Nimelt sama seltsi liige härra Gorbatshev oma kirjades likvideerimise komisjonile ja Riigivanimale katsub näidata, et „Tallinna heategev selts“ oli ka Vene heategev selts ühest küljest, ja teisest küljest ta on hoolitsenud kreeka-õigeusku kodanikkude ja peamiselt Vene rahvusest kodanikkude eest. Need põhimõtted olid omal ajal tõesti selles seltsis maksvad. Kuid selle seltsi tegelased umbes 40 aastat tagasi tulid arvamisele, et hoolekande töös ei saa tunnustada ei rahvuslikke ega ka usulisi vahesid, ja sellepärast muutsid 1889. aastal, kui ma ei eksi, seltsi nime: „Tallinna Vene heategeva seltsi“ — „Tallinna heategevaks seltsiks,“ — ja edaspidine seltsi töö on muutunud sarnaseks, et siin konfessionaal vahesid ei tehtud. Seal on olnud õieti suur osa Eesti ja Saksa rahvusest inimesi, kelle eest on hoolitsatud. Sellepärast mina ei saa õigeaks tunnustada seda, et see varandus peaks tingimata mõne rahvusliku asutuse kätte mi-

nema, vaid peab minema selle kätte, kes selle seltsi ülesandeid ja sihte täpselt taotleks.

Siis rkl. Hasselblatt avaldas arvamist, et see seadus võiks õieti hirmutada kodanikke, et keegi ei julge annetada heategevaks otstarbeks. Kui meie seaduse esitatud kujul vastu võtame, siis sootu ümberpöördukt on annetajal see kindlustus, et annetus selle sihi heaks läheb, milleks ta seda näha soovis, ja sinna, kus seda sihti kõige lähemalt teostatakse. Neil põhjustel arvan, et rkl. Hasselblatt'i ja teiste ettepanekud ei võiks vastuvõetavad olla, vaid seadus tuleks vastu võtta sel kujul, nagu see esitatud.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Peale töö-hoolekandeministri asjaliku seletuse jääks mul teha paar märkust nende motiivide kohta, millised ette kandis rkl. Hasselblatt. Rkl. Hasselblatt eksis selles mõttes ja kogu ta argumentatsioon oli selle eksimisega läbi põimitud, et ta vastu seab seltskonna riigile ja omavalitsusele. Tema arvamine on pärit Vene ajast, kus riik ja osalt ka omavalitsus oli puht bürokraatlik organisatsioon, seltskond aga vabameelne, liberaalne. Minu arvamise järgi ei tohi meie enam endiselt seltskonda vastu seada omavalitsusele ja riigile. Mis on siis omavalitsus? Omavalitsus ei ole õieti midagi muud, kui seltskondlik organisatsioon, millest kõik seltskonnakihid avalik-õiguslikul alusel osa võtavad. See on seltskondlik organisatsioon kõrgemal ja täiuslikumal kujul. Et seltskonna asjaajamine muutuks bürokraatlikuks, kui ta end organiseerib omavalitsuse kujul, see arvamine on ekslik. See näide, mille härra Hasselblatt ette tõi Kairost, kus pimedaid hooldatakse eraviisil elanikkude poolt, kuna mingisugust avalikku hoolekannet ei olevat omavalitsuse ega ka riigi poolt korraldatud — siis just see näide on väga õnnetu härra Hasselblatt'i seisukohtade kaitsmiseks ja tõendab väga ilusasti seda seisukohta, mida minul on au ette kanda, et hoolekannet selle põhiorganisatsiooni näol ei tohi jätta seltskonna kätte, vaid riik ja omavalitsus peavad selle põhiorganisatsiooni ise ülal pidama. On loomulik, et riik ja seltskond sealjuures kokkukõlas töötavad. Et pimedate eest hoolekanne ainult seltskonna kätes oleks, see on näide ajast, mis kuulub möödunud sajandisse. Kui hoolekanne Kairos ka praegu veel niisugune on, siis ei tohi meie Kairot endale eeskujuks võtta. Just see näide iseloomustab, et seisukohad, mis härra Hasselblatt kaitseb, vananenud on, ja et meie sellelt seisukohalt välja minnes oma hoolekannet korraldada ei tohi.

Härra Hasselblatt'i seisukoha tagamõte on see, et hoolekanne on seltskondlik armuandmise asi. Meie seisukoht läheb sellest lahku. Hoolekanne ei ole armuanni asi, vaid riiklik kohus. Sinna tuleb juurde ka armuandmine, kui seltskond seda toetab, mis ju hea. Meil on Tallinnas näiteks praegu käsil korjandus, kus kogutakse vanu asju vaeste jaoks. Siin näeme ühe näite koostööst, mille tüviks, selgrooks on omavalitsus, kuid millisele tööle väga suurt kaasabi annavad ka seltskondlikud asutused. Ja ma pean siin tähendama härra Hasselblatt'ile, et ka Saksa seltskondlikud organisatsioonid aitavad väga palju kaasa. Kuid ei ole mõeldav sarnane olukord, et kogu hoolekande töö jääks ainult seltskonna kätte. Meie peame hoolekannet palju laialdasemalt korraldama, kui seda seltskond suudaks.

Mis puutub kõnealiolevasse varandusse, siis tundub mulle, et annetaja seisukohalt ja varanduse sihtide täitmise parema teostamise seisukohalt on õige, et need antakse omavalitsusele, sest ükski seltskondlik organisatsioon ei suuda seda varandust nii ratsionaalselt valitseda ja kasutada kui omavalitsus, kellel selleks palju suuremad võimalused kui mõnel seltskondlikul organisatsioonil.

Väga õieti tähendas härra töö-hoolekandeminister, et ükski annetaja ei peaks kartma anda oma varandusi omavalitsusele, kui selleks on olemas riigis ja omavalitsuses teatud garantiid, et riik ja omavalitsus teostavad hoolekannet. (Vahelhüüe V. Hasselblatt'i, sks poolt.) Teie umbusaldus on pärit sellest ajast, kus riik oli võõras seltskonnale. Mina juba seletasin, et meie peame vaatama omavalitsusele ja riigile kui hoolekande teostamise selgroole. Riik ja omavalitsus peavad loomulikult appi kutsuma ka seltskonna. Ei tohi käsitada riiki ja omavalitsust kui võõrast ning karta, et kui hoolekandmise varandused nende kätte satuvad, et siis teostatakse hoolekannet halvemini.

V. Hasselblatt (sks): Härra Oinas, panen isegi pahaks, et arvate, nagu tegin mina tõelikult ja tegelikult ettepaneku, et meil pimedate asja peaks korraldatama nii nagu Kairos. Tean kuidas hinnatakse Kairos seda suurt väärtust, et inimesed võivad sarnaselt abi anda. (A. Oinas, stp: Kui meie jätame juhuslikuks selle asja, siis võime pimedate saatuse mängupanna.) Igal rahval on oma ala, kus nad teostavad seda sama moodi, võib olla, kui egiptlased teevad oma pimedatega.

Tahaksin paar sõna tähendada härra Oinale, et mina ei taha omavalitsuste vastane olla, vaid ümberpöördulet oletan, et Riigikogu liikmed teavad, et olen põhimõttelikult suur omavalitsuste pooldaja. Ma ei taha etteheiteid teha, aga kordan veel, et väga raske on mingisugust kontrolli teha selle üle, kas omavalitsus teostab neid sihte, mille jaoks varandus antud.

Tooksin ette ühe näite Tartust. Seal asutati selts, kelle kinnisvara — maja — asus Raekoja taga. Seda maja pidi kasutatama kooliks, kus pidi kasvatatama evangeeliumiluteriusu õppejõude. Hiljem võeti see omandus üle kui rüütelkonna omandus, ja krepostiraamatusse sissekantud tingimus oli see, et see varandus kasutatakse evangeeliumiluteriusu õppejõudude kasvatamiseks. Siin aga talitati nii, et võeti maja ära ja pandi vorstipood sisse. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Millal see oli?) See oli 1922. aastal. Ja mitu aastat oleme meie täiesti asjata püüdnud, et see varandus kasutataks kinkija poolt määratud otstarbeks, milleks see ette nähtud. Meile öeldi: „ei, ei ja ei.“ Meie pöörasime kohtu poole — kohus on ülevõtmise tühjaks mõistnud, sellepärast et linn ei tahtnud arvesse võtta kinkija nõudmisi. (A. Rei, stp: Ei, seal ei olnud paljas tahtmine. Krepostiraamatus ei olnud see registrisse märgitud. Oleks see moodus täiesti selge olnud, siis oleks linnavalitsus selle täitnud. Pärast otsust tuli tal muidugi ennast kaitsta.)

Ma tahtsin öelda, et mul ei ole põrmugi mingisugust umbusaldust, et linna omavalitsused ei toimetaks oma parema tahtmise järgi. Mul jäi just see mulje, et linnavalitsused selle süsteemi juures väga hästi töötavad, mida ma tahaksin eriti alla kriipsutada. Kordan veel, et töötamise süsteem eraseltsis on aga hoopis teine. Mul oli tunne, et võiksite mingisugusele kokkuleppele jõuda. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu arutamine katkestada tänaseks koosolekuks, et valitsusel oleks võimalik arvestada nende asjaoludega. Tahan veel kord toonitada, et ma ei ole Vene seltskonna kaitseks sõna võtnud, vaid kaitsen seda põhimõtet, et just omavalitsuste ja seltskonna kaasatõotamiseks on ka tarvis, et seltskonnal oleksid teatavad varandused ja kapitalid. Sellepärast tahan suurema osa sellest jätta Tallinna linnale ja väiksema osa Vene seltskonnale.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatud.

A. Oinas (stp): Tahaksin paari sõnaga täiendada oma seletust, mis on tingitud härra Hasselblatt'i viimasest kõnест. Härra Hasselblatt tähendas, et töö printsiibid, töö võtted riigi- ja omavalitsuste organisatsioonides on teised, kui seltskondlikkudes organisatsioonides, kus nad paremad. Mina tahaksin sootu teisel arvamusel olla, nimelt, et hoolekande põhiorganisatsioonides peavad olema palgalised asjatundvad jõud, mitte aga juhuslikud inimesed, kes armuandmise mõttes hoolekannet teostavad. Kui inimene tuleb seltskonnast hoolekande töö juurde, siis saab ta ainult ühe osa oma päevatööst selleks kasutada. Mis aga puutub riigi- ja omavalitsuste hoolekande organisatsioonidesse, siis on neil võimalik tööle panna palgalisi jõude, mis ei tee hoolekande tööd halvemaks, vaid koguni paremaks, sest on võimalik asjatundvaid inimesi selleks tarvitada.

Mujal, kus suuremad võimalused, korraldatakse erihoolekande koole, kust tulevad hoolekande alal ettevalmistatud inimesed. Kuidas võib sarnastele tegelastele eelistada juhuslikku inimest, kes oma heast südamest, võibolla, üks või paar korda nädalas teeb hoolekande tööd. Asjatundja töö on üldiselt väärtuslikum, kellel igapäev vaestega tege- mist.

Minu arusaamise järgi on see just hea, kui meil tulevikus on võimalik palgalisi jõude tööle panna.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

(§ 1.)

P. Baranin (vn): Господа депутаты. Господин министр труда и призрения выступил в защиту законопроекта и, между прочим, сказал, что имущество это не может быть передано той организации, о которой русское общество хлопочет, и мотивировал это тем, что устав этой организации не преследует те цели, которые указаны в уставе Ревельского благотворительного общества. При этом он прочитал § I устава, в котором заключается только декларативная часть. Если бы он прочитал § 2, то там ясно и определенно сказано, что общество имеет целью учреждать и содержать всякого рода благотворительные учреждения. Следовательно, по уставу эта организация вполне подходит под требования закона о ликвидации обществ и союзов, о чем здесь сегодня идет речь. Эти обстоятельства господин министр труда и призрения не пожелал принять во внимание. С другой стороны

господин министр воздержался от ссылки на то же ликвидационное собрание бывшего благотворительного общества, в котором ясно и определенно выражено пожелание, чтобы это имущество было передано русскому национальному союзу, что также соответствует требованиям закона о ликвидации обществ и союзов. (Тöö-hoolekandeminister K. Soonberg: Aga esimene pool sellest soovist?) Я не помню, о которой первой половине вы говорите. (Тöö-hoolekandeminister K. Soonberg: Selle soovivaalduse esimesest poolest.) Когда этот законопроект обсуждался в общей комиссии, тогда мы внесли компромиссное предложение, что если комиссия Государственного Собрания не согласна на передачу всего имущества русскому национальному союзу, тогда пусть будет хоть часть этого имущества передана другой русской организации, преследующей одни и те же цели. (A. Rei, stp: Какой организации?) Это предложение было сделано по принципиальным соображениям, но и это предложение было отвергнуто. Из этого можно заключить, что все эти оговорки о несоответствии уставов и целей нами считаются только простыми оговорками. Если бы Государственное Собрание искренно желало передать имущество русской организации, оно эти пути нашло бы.

Теперь при § I-ом этого закона я повторю свое компромиссное предложение, чтобы часть этого имущества была отдана уже не русскому национальному союзу, а русскому благотворительному обществу. Такое общество теперь имеется. Оно недавно организовано и преследует те же цели, которые преследовало ревельское благотворительное общество. Следовательно, с этой стороны должно быть все в порядке. Если Государственное Собрание будет руководствоваться принципами справедливости, тогда мое предложение будет принято. (A. Rei, stp: Millal see selts on registreeritud?) В этом году. Какое это имеет значение? (A. Rei, stp: Peab teadma, kas ta on ka midagi teinud või mitte.) Вот видите, вы здесь склоняетесь к оговоркам и выходите: какое бы предложение мы не сделали, вы всеравно его отвергните. Следовательно вопрос не в том, чтобы новое общество подходило под устав, прежнего ревельского благотворительного общества, а в том, что в Государственном Собрании,

очевидно, нет желания дать русскому обществу что либо того имущества, которое собрали русские люди в прежнее время. (Vahelhüüe rahemalt poolt.)

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Baranin'ilt on ettepanek,

§ 1. kuuendas reas, pärast sõnu „Tallinna linna“ võtta vahele sõnad „Tallinna Vene heategeva seltsi“.

V. Hasselblatt (sks): Kui härra Baranin'i ettepanek peaks tagasi lükatama, selleks puhuks on mul au järgmine parandus-ettepanek teha, ja ma loodan, et Riigikogu liikmed seda pooldavad. Nimelt, et seda varandust mitte anda Tallinna linnavalitsuse omaks, sest siis jääks see varandus linnavalitsuse varandusega ühte kotti, kuid anda see varandus Tallinna linnavalitsusele sihtvarandusena, kusjuures linnavalitsus moodustaks sihtvaranduse valitsuse ja selle valitsuse statuudid peaksid kinnitamist leidma Vabariigi Valitsuse poolt. Sellepärast teen ettepaneku, sõna „omanduseks“ asemele võtta — antakse Tallinna linna linnavalitsuse kätte valitsemiseks sihtvarandusena, asutades sihtvaranduse valitsus, mille põhikirja kinnitab Vabariigi Valitsus. (A. Rei, stp: See teeb asja keerulisemaks.)

Aruandja **O. Gustavson** (lõpusõna): Kõigepealt faktiline märkus härra Baranin'i väite kohta, nagu oleks üldkomisjon tagasi lükanud tehtud ettepaneku, anda teisele seltsile osa varandusest, seda sisuliselt kaalumata. Härra Baranin mõtleb ettepanekut, mis seis selles, et taheti osa varandust anda seltsile „Vene lapsed“. See ettepanek lükati tagasi sel põhjusel, et selle seltsi põhikirja järgi teeb selts tegemist ainult Vene pagulaste lastega. Tõsis küsimus, kuidas saab siis seda varandust kasutada, kui meil enam pagulasi ei ole, ühtlasi leiti, et ei ole lubatav hakata eesõigustama üht teatud hulka kodanikkudest.

Mis puutub parandusse endasse — pärast sõnu „Tallinna linna“ juurde võtta „Tallinna

Vene heategeva seltsi“, siis tõuseb küsimus, missugustel alustel tuleb jagamist toimetada. Ma arvan, et juba redaktsioonilt on ettepanek sarnane, mida vaevalt küll võimalik vastu võtta.

Mis puutub härra Hasselblatt'i ettepanekusse, siis arvan, et selle ettepaneku vastuvõtuks ei ole tarvet. Härra Hasselblatt loodab, et tema ettepaneku vastuvõtt kindlustaks likvideeritud seltsi varanduste kasutamise nii, nagu see nähtud ette tähendatud seltsi põhikirjas. Kuid selleks on meil olemas § 2, mis ette näeb, et seltsi likvideerimisel ülejäänud vara kasutatakse selle seltsi põhikirjas ettenähtud sihtide teostamiseks.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Baranin parandab oma ettepanekut, nii et pärast sõnu „Tallinna linna“ tuleb võtta vahele „ja Tallinna Vene heategeva seltsi“.

Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek juhuks, kui rkl. Baranin'i ettepanek tagasi lükatakse, võtta sõna „omanduseks“ asemele „kätte valitsemiseks sihtvarandusena, kusjuures Tallinna linnal tuleb asutada selleks sihtvaranduse valitsus, kelle põhikiri kuulub kinnitamisele Vabariigi Valitsuse poolt“.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Baranin'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 komisjoni poolt esitatud kujul vastu võetud.

§§ 2 ja 3 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **R. Penno**: Päevakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

